

Hajdúsági Tükör

10. évfolyam I. szám

2017. március 15.

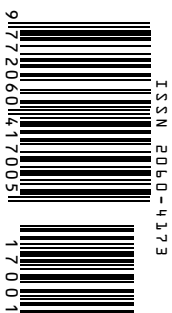
Kulturális és közéleti magazin

500 Ft

A tartalomból:

Polgármesteri köszöntő	2	A reformáció: a magyar nyelv és kultúra, a nemzet- megmaradás egyik pillére	14
Hajdúböszörmény szerepe az 1848/49-es forradalom és szabadságharcban	3	Negyedszázados a Hajdúböszörményi Ifjúsági Ütősegíttes	20
Szent László királyra emlékezünk	7	Hetvenöt éves Szilágyi Imre grafikusművész.	23

Polgármesteri köszöntő

Tisztelt Olvasó!

Kisütött végre a Nap! Vége a borús, fárasztóan szürke télvégi napoknak. A kiskertek életre kelnek, szép lassan benépesülnek a balkonládák.

A napsütéssel a szabadtéri kimozdulás gondolata is egyre erősödik.

Hajdúböszörményben, a város intézményein kívül, a civil szervezeteknek és egyházaknak köszönhetően, az idén közel száz program közül választhat mindenki érdeklődésének megfelelően.

A hagyományos sport, kulturális szórakoztató rendezvények a Bocskai István tér mellett számos más helyszínen hívogatnak. A Fűrdőkerti Ifjúsági Szabadidőközpont egyre bővülő szolgáltatásaival kiváló lehetőséget nyújt a szervezett programok mellett a zavartalan kikapcsolódásra a kisgyerekeknek és felnőtteknek egyaránt.

A Hajdúböszörményi Tájházakban átadásra kerülő „Mesterségek Háza” egy újabb színterület a hagyományörzésnek, a hagyományok ápolásának nemcsak városunkban, de térségi szinten is.

A „Hajdú 400” Egyesület által szervezett VIII. Böszörményi dísznövény és ízek fesztiválja ismét várja a virágok és a finomsütemények szerelmeseit, a Hajdúböszörményi Bocskai Néptáncgyűjtés Baráti Körének Egyesülete a tőle megszokott számos előadással mutatja be a néptánc szépségeit.

A lovassport kedvelői ismét számíthatnak a Díj-ugratók, Hagyományörzők és Fogathajtók Közhasznú SE bemutatására, versenyre, a Hajdúböszörményi Fial Művészek Egyesülete 17. alkalommal szervezi meg a Jazz-Blues Jamboree programját.

XXIV. Hajdúhét ebben az esztendőben is számtalan, érdekes szórakoztató programmal számít városunk lakóira és az idelátogatókra.

A nyáron ismét megrendezésre kerül a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep 2017. évi nyári kurzusa, valamint a Hajdúsági Expo a Traktorhúzó Európa Kupával. A szervezők szerint ebben az évben is több mint tízezer látogatják majd programjaikat.

A fiatalok idén is számíthatnak a VII. KEXX Könnyűzenei Extrém Sport Fesztiválra, s természetesen a fentiekben túl sok, érdekes program, rendezvény várja a kikapcsolódni vágyókat.

Rendezvényeinken kívül számos vendéglátóhely, szállóhely és a Bocskai Gyógyfürdő is egész éves nyitva tartással fogadja a városunkba érkezőket.

Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően 2016-ban kiemelkedő eredményt produkáltunk a turisztika területén. A városban eltöltött vendégéjszakák száma 20.400, a fürdő vendégforgalma pedig több mint 128 ezer fő volt. Látszik tehát, hogy van igény és van vásárlóerő, aki megfizeti a hajdúböszörményi pihenés – szórakozás költségeit és van arra igény, hogy tovább fejlesszük a strandfürdőt, sportolási és kulturális tereinket.

Kívánom, mindenki találja meg a kedvére való eseményt, hívja el rokonait ismerőseit, hogy közösen töltsünk szép napokat Hajdúböszörményben.

Kiss Attila
polgármester

Tatár Antal

Hajdúböszörmény szerepe az 1848/49-es forradalom és szabadságharcban

A forradalmi eseményekről folyamatos tájékoztatást kapott a helyi lakosság követek révén, majd a város kerületeiben kihirdetések nyomán. Ez a részletes tájékoztatás minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy a nem kis terhek viselését – különösebb ellenállás nélkül – vállalni tudja a polgári lakosság. A Hajdúkerület jogállásával kapcsolatban 1848. évi XXVI. tc-t alkotta meg a törvényhozás. A hajdúkiváltságok eltörlésének szándéka érzékenyen érintette a lakosságot, ez kifejeződsre jutott abban, hogy a szabadságharcra csak Bocskai neve és zászlaja alatt voltak hajlandók csatlakozni. Ezt olykor a kortársak sem értették. Továbbá a forradalom radikalizmussával, királyellenességével sem értettek egyet – immár ország-szerterre – az emberek, tehát megállapítható, hogy a forradalom és a szabadságharc ügye között is volt némi „nézeteltérés”. Ezt példázza a hajdúböszörményi Mező Dániel verse, aki a hazaszeretetét egyként tekinti.

A forradalom a népképviselő elve nyomán helyi és országgyűlési képviselők választásának követelményét hozta.

A helyi intézményrendszer átalakítása a királyi biztos pozíciójának eltörlését, a városi képviselőtestület és vezetőség újraválasztását jelentette.

Az országgyűlési képviselők választására irányuló viták során két jelölt maradt versenyben: Silye Gábor a hajdúpárt támogatót, aként és Kövér György, mint a beköltözött jelöltje. Politikai lejárata ellenére Silye nyerte a csatározást, akivel szemben a vad is felmerült – nem alaptalanul –, hogy katonaszökevény volt. A későbbi események ismeretében nyugton állíthatjuk, hogy a szabadságharcban végzett munkája miatt felmentheti a történelmi igazságtétel Silyét ezen bűne „következményei” alól.

Silye ügyesen egyensúlyozott szerepkörében a hajdúk és az ország érdekei között. A szabadságharc kirobbanása a kormánybiztosi feladatok fontosságát növelte életében. Itt pályájában kis híján komoly törés következett be: a népfelkelés szerve-

zésekor mutatkozó sikertelensége kapcsán Kossuth bizalma megingott személyében, formailag leváltására is sor került, de a gyakorlatban ezt nem sikerült kivitelezni. Egy ilyen helyzetben Silye továbbra is úgy látta el feladatát, ami mutatja az ügy iránti elkötelezettségét, minek eredményeként Kossuth is elfogadta kormánybiztosi pozíciójában.

A nemzetország szervezése tulajdonképpen a szabadságharcra készülő burkolt formája volt, a törekvés kezdetektől a rendes zászlóalj létrehozására irányult. Hajdúböszörmény és a Hajdúkerület mind a személyi feltételek

3000 fő körüli létszámban fogtak itt fegyvert az emberek! És ehhez Silye Gábor személyes elszántasága mindenképpen hozzájárult, hiszen az 53. gyalogzászlóalj toborzásáról, az azt leállítani akaró Kossuthot is meggyőzte, a már reménytelennek tűnő helyzetben sem adta azt fel. Bár ekkor az újoncozási területet ki kellett bővíteni – amiből etnikai konfliktusok is támadtak. Az újoncként a szabadságharcra készülődecs burkolt formája volt, a törekvés kezdetektől a rendes zászlóalj létrehozására irányult. Hajdúböszörmény és a Hajdúkerület mind a személyi feltételek

Hajdúböszörmény a debreceni központú 10. honvédszászlóalj toborzási körzetébe esett, de

sét is, ez '48 május 18-ától zajlott – hivatalosan, valójában már előbb is. A nemzetország szükség esetén harcászati feladatokat is ellátott. Április közepére már 372 fő jelentkezett, ebből 63 lovas szolgáltra (a hajdúk elsősorban huszárként akartak szolgálni). Silye azon joga, hogy javaslatot tehetett a Bocskai nevével fémjelzett alakulatok tisztjeire, nem volt formalitás, gyakran figyelembe vették javaslatait. Ugyanakkor tekintélye addig érhetett legtöbbit, míg a nemzetből hazatérő egységek vezetőket, a rendes honvédségi alakulatoknál a javaslattevel „ereje” csökkent.

A Hajdúkerület, mint törvényhatóság – amellett, hogy a 10. honvédszászlóalj körzetébe esett – maga állíthatta ki az említett honvédségi alakulatokat. Mind a huszárezredek, mind a zászlóalj esetében a kiképzésben fontos szerepet játszottak a császári haderőből hazatérő egységek, ilyen volt pl. a Petőfi által is megénekelt Lenkey-szászad.

A Debrecenre kényszerült kormány védelmére és a Tiszát átlépő ellenséges haderő ellen az erők fokozása érdekében népfelkelés elrendelésére is sor került – végül is január 11-én. Az OHB adata alapján 5875 fő gyűlt össze január 18-án, de igen sokan elszöktek közülük, nem sikerült őket egyben tartani törvénytörő fejenyesekkel sem, így az önkéntes csapatot feloszlatták. 1849. június 25-én Silye Gábor – a hivatalos kormányrendelet megjelenése előtt – elrendelt egy második népfelkelést, pedig már nem volt kormánybiztos sem, csak országgyűlési képviselő. Erre az eseményekben új szereplőként megjelenő I. Miklós cár hadereje kész-tette. Azonban az ellenség közelsége olyan félelmet váltott ki a közeli megyékben, hogy a népfelkelés másodszor is kivitelezhetetlen lett.

A 19. század első felében a Habsburg hadvezetés nem sok hajlandóságot mutatott az újítások bevezetésére. Az ún. technológiai minimumot a magyar hadvezetés is inkább csak „sürolni”, mintsem elérni tudta. A fegyverellátás kezdetektől nagy gondot jelentett. A jelentős import mellett nagy erőfeszítéseket tettek a hazai fegyvergyártás beindítására. A császári-királyi hadsereg

A 17. (Bocskai) huszárezred zászlaja (Hajdúsági Múzeum)

biztosításában, mind az anyagi terhek vállalásában az országos átlag felett teljesített – ami természetesen adódott abból is, hogy az országgyűlés és a kormány Debrecenben is tevékenykedett, továbbá az orosz intervenció beavatkozás földrajzilag újfent kiemelten fontos területé avatta a térséget.

1848 májusától augusztusig nyugodt körülmények között zajlott az első 12 honvédszászlóalj szervezése. Batthyány Lajos mintegy 300 tisztet nevezett ki. A hajdúkerület kötelessége 1017 fő újoncozása lett volna, ehhez képest vannak olyan adatok, hogy

Silye ezen túlmenően szabadcsapat szervezését ajánlotta fel, mely 1200 gyalogos katonából és 600 lovasból állt volna. Ezek az alakulatok alkották a később 17. (Bocskai) huszárezred, ill. a 52. és 53. (Bocskai) gyalogzászlóalj magvát. A huszárezred október 26-ra megszerveződött (bár még Bocskai csapat volt a neve), két osztálya 379 lovast számlált (157 és 194 huszárral). Az ezred parancsnoka Almássy Ernő volt. Általában is jellemző, hogy a honvédség főtisztjei korábban császári tisztek voltak.

A toborzás részének tekinthetjük tehát a nemzetország szervez-

lőszerellató rendszere is szétesett, a tavaszi hadjárat elejére sikerült csak egy többé-kevésbé működőképes rendszerrel helyettesíteni. '49 januárjában lőszergyárat is létrehoztak Böszörményben. A ruházati ellátás is igen bonyolult feladatot jelentett, a kormányzat itt sem állt a helyzet magaslátán, ami nagy terheket rótt a városokra és a megyékre. Itt is, mint az ellátási kérdésekben általában, nagy hatékonyság növekedés tapasztalható az OHB kormányzati hatalommá válásától kezdődően. Lukács Sándor felszerelési kormánybiztosként pl. utasította Hajdúböszörmény előljáróságát, hogy küldjék mihamarabb a lőszerszámok készítésében járatos személyeket Nagyváradra. Az élelmi-szerellálásban is részt kellett vennie a városoknak, így pl. Hajdúböszörmény '49. július végén Görgei harminczeres seregének küldött gabonát, amennyit, csak tudott. A sebesültek ellátásában Böszörmény egy kórház létesítésével vállalt szerepet.

A nemzetőrség felszerelése még a kiállító törvényhatóságokra tartozott, de a rendes honvédségi alakulatok felszerelésének költségeit már az állam vállalta át. A meseterembek igen sok megrendelést kaptak ezekben az időkben. A honvédek olykor kényesen reagáltak a ruházat elégtelenségére, szedett-vedett voltára, ami miatt még szokések is következtek.

A város lakosságának terhei csak átmenetileg csökkentek az államhatalom fő szerveinek Pestre való visszatérésével, mert az orosz intervenció hamar elérte a települést. A vezetők igyekeztek kordában tartani az oroszok igényeinek kielégítését, hogy minél kevesebb erőszakos foglalásra kerüljön sor. A megszálló katonák között terjedő kolera szerencsére nem betegítette meg nagyobb számban a helybelleket.

Hajdúböszörmény és a hajdúkerület részvétele a hadmozdulatokban

Bocskai (17.) huszárezred

Nyakas Miklóstól tudjuk, hogy a témának nincs hadtörténeti igényességű, monografikus jellegű feldolgozása. A katonai erőkről szólva már érzékeltettem, hogy a hajdúkerület az átlagosnál nagyobb részt vállalt a szabadságharc tereiből és mindebben Sillye Gábornak kiemelkedő szerepe volt. Nyakas Miklós a Bocskai-alakulatok a harctereken cím alatt elsősorban a Hajdúkerület mint törvényhatóság által kiállított alakulatokkal foglalkozik, mivel ezek a honvédség szervezését képezték, így feladata-

ik, cselekedeteik is könnyebben nyomon követhetők.

A 17. – Bocskai nevét viselő – huszárezred első osztálya december közepén a Nagykunsgyába vonult, védeni a Tisza vonalát. Innen januárban visszatértek Hajdúböszörménybe. Az alkalmat Sillye Gábor kormánybiztos igyekezett kihasználni a felszerelés pótlására. Ezzel párhuzamosan Kossuth még decemberben arra is utasította Almásy, az ezred parancsnokát, hogy a Schlik császári tábornok elleni hadműveletek keretében a már kiállított huszárokkal vonuljon Kassára.

Sillye Gábor olajfestmény portréja a szabadságharc idején (Hajdúsági Múzeum)

Az ezred 1849 tavaszára lett teljes. Azonban osztályai nem együtt harcoltak. A II. hadtest (parancsnok Aulich) Asbóth vezette hadosztályában a legkülönbözőbb alakulatokból állott: 3 honvédszászlóaljából, szabolcsi és nagykőrösi önkéntesekből, vadászosztályból, két század tüzérségből, kun lovasságból, egy század Württemberg-huszár, két század lengyel lándzsás – és még egy osztály Bocskai-huszárból állt. Ezek az alakulatok összesen kb. 6.000 főt számláltak, ebből a Bocskai-huszárok 300-an voltak.

Az Asbóth vezette hadosztály április 7-én arra kapott parancsot, hogy Aulich-hoz (ez volt a II. hadtest) és a Kmetty hadosztályhoz

csatlakozva azt a látszatot keltse, hogy a magyar főszereg Pest alatt áll. 10-én újabb parancs: támadás a kétszeres túlerő ellen. A Bocskai-huszárok első bevetésükön igen nevezetes tettet vittek végbe. Az ellenséges ütegből mindössze egy könnyű kartács támogatása mellett két ágyút elfoglaltak! A hajdú lovasokkal tartottak a kunságiak, akik három röppentyűállást győztek le. Pálincás Samu honvéd őrnagy és László Endre Bocskai-kapitány neve fémjelzi az akciót, amiért kitüntetésben is részesültek. Az ilyen akciók azért is voltak különösen jelentősek, mert a Szent Koro-

kozó versében nem említi Harsányi nevét): „leesett lováról és a vasasok által összevagdaltott”. Erdemrendet kapott még bátor helytállásáért Sóvágó Gábor, aki Hajdúböszörmény szülöttje volt.

A Bocskai-huszárezred a nyári hadjáratban is jelentős szerepet játszott. A Kossuth által többször hangoztatott – a huszárokból rejlő – taktikai lehetőség itt valósult meg. A IX. hadtestnél szolgáló két osztály az orosz csapatok hátrállításában játszott nélkülözhetetlen szerepet. Ez a felvidéken harcoló IX. hadtest Desewffy Arisztid parancsnoksága alatt állt. A Kürthy István parancsnoksága alatt küzdő huszárok a kilencszerezes túlerő előrehaladását utóvédharcokkal lassították. Összecsapások voltak Lófaluánál, Héthársnál, Somosnál, Lemesnél (itt kapott súlyos sebet a Bocskai-huszár Dániel László és esett el a Bíró Gusztáv huszárfőhadnagy). A június 23-i somosi ütközetben Desewffy tábornok parancsnoksága alatt három gyalogzászlóalj, három lovasszázad és hat ágyú nagy áldozatok árán visszaverte az orosz 3. huszárezred és a 46. doni kozákezred támadását. Orosz tisztek emlékirataiból kapunk képet a pusztításról, mikor leírják a június 24-e reggeli látványt: „az országot mentén megpillantottuk az elesett magyarok holttestét. Elég sok volt. ... Majd mindegyikkel hideg fegyvert végeztek és szörnyen meg voltak csonkítva: arcuk összekaszabolva, koponyájuk széthasítva, mellük pikával átdöfve.” „Somosban a falu szélső házaiban és a fészekben sebesült magyar katonák feküdtek. Sokuk arcán a vér úgy megolvadt, hogy szülőanyjuk sem ismert volna rá.”

A hátrálva védekező magyarokat az orosz táborban kitört kolera járvány segítette meg. Az oroszok hömpölygése leállt, július 8-ig nem hagyták el Miskolcot. Kossuth arra készült, hogy csapósszevonásokkal képes lesz az ideiglenesen megtorpant orosz haderőt megállítására. A csapatmozgások és felderítések során azonban Hatvan közelében (turai ütközet) a magyar és orosz huszárok között csata alakult ki, amit az oroszok javára döntött el az, hogy egy gyalogos hadosztály érkezett az összecsapás helyszínére. Itt kapott súlyos sebet Perczel seregében a Bocskai-huszárok alezredese, Helley (Hell) János.

A Bocskai-huszárok negyedik osztálya a nyári hadjárat elején a IV. hadtestben harcolt Jellasics ellen – Guyon parancsnoksága alatt.

A Dembinszky parancsnoksága alatt összegyűlt Tisza-Maros közét összpontosított magyar had-

erő visszavonulásakor a Bocskai-huszárok az ellenfél túlzottan előretörő huszárságát szórta szét: „rendetlenül tértek vissza”. Itt sebesült meg Gyertyánffy László Bocskai huszárhadnagy. A megsemmisülő Dembinszky seregben az V. Vécsey hadtest – és a Bocskai huszárezred főtisztjei, Kürthy, Török, Szathmáry Mihály – 1849. augusztus 20-án tette le a fegyvert Borosjenőnél.

Görgey Armin különítményben is szolgált egy félszázad Bocskai-huszár, parancsnoka Nánássy Ferenc hadnagy volt. Az alakulat 1849. április 15-től állt fenn, feladatai a huszárok mozgékonyaságához igencsak illő felderítés, zavar-keltés volt, továbbá a magyar fenntartások lehetőség szerinti kiterjesztése, a főszereg hadmozdulatainak biztosítása. 1849. július 8-án csatlakoztak a fel-dunai hadtesthez. A Bocskai-huszárok között volt Lengyel Imre, ere-

bálták fegyvereiket és haza akartak térni. Ennek a magatartásnak pszichológiai oka volt a reménytelenség, amit a világségi fegyverletel híre kelthetett, a hosszas várbeli szolgálat, továbbá „jogalapja” pedig az, hogy nemzetőrnek egy éves szolgálatra szegődtek. Azt az érvet nem fogadták el, hogy a nemzetőrség közben rendes honvédségi alakulattá szerveződött át (1848 novemberében). A hadbírósg mind a 60 főt halálra ítélte. Ezt az ítéletet enyhítette Klapka tizedelésre – délután négy órakor hét huszárt kivégeztek!

Az 52. Bocskai gyalogzászlóalj

A zászlóalj első bevetésére a már emlegetett Schlik elleni hadművelet részeként került sor. A '48 decemberében még csak félig kiállított csapategység parancsnoka Perczel Sándor őrnagy volt. Egy zászlóaljat hat század tett ki a korabeli hivatalos szervezési elvek szerint. A

négy századot Sillye is

detileg a hajdú-böszörményi lovas nemzetőrség őrmestere. A fegyvert Görgeyvel együtt világosnál tették le.

A huszárezred már említett – április 7-én Asbóth vezette – osztálya a komáromi védősereghez került. Részt vettek a Vág-menti csatában, a zsigárdi ütközetben (íteni helytállásukért Kaszap Jánost kitüntették). Az utóbbi igen nehéz csata volt, de sikerült elfoglalni Zsigárdot, Farkasdot, Királyrévet, Negyedtet. Itt halt hősi halált Salamon József huszárfőhadnagy, aki nemzetőrből lett hadnagy, '49 március elsejétől főhadnagy a Bocskai-huszárezredben. Végső tiszteletadásán ott volt a 98. gyalogzászlóalj és a VIII. hadtest zenekara.

Kiemelendő még a második komáromi ütközet (július 2.), ahol Pettkó János esett el. Önkéntesként állt a honvédek sorába, '48-ban részt vett a Jellasics elleni harcokban, '49 nyarán került a Bocskai-huszárezredhez, a tavaszi és a nyári hadjárat során ezrede ötödik századának vezetője. Az ütközetnek Görgey azt a célt szánta, hogy átszakítsák Haynau ostromgyűrűjét és ezáltal megelőzzék az osztrákok csapását. Ekkor Görgey is súlyos fejsébet kapott.

Ugyanezen osztály 1849. szeptember 4-én Komáromban megtagadta a parancsot, a katonák eldo-

kísérte, mert a felszerelés kiegészítését szerette volna Miskolcon megejteni (1200 szuronyos puská és ugyanannyi tölténytáska).

Nem csak a felszerelés volt hiányos, hanem a katonai képességek is. A többségében önkéntes honvédek képzettségét jelzi, hogy Sillye Kálmán György századosnak ötféle elemi katonai ismeretekről szóló – kiképzést segítő – könyvet adott át (pl.: Hadi műszótár, Gyakorlati szabályzat) ami aligha lehetett elegendő egy hét múlva Schlik tapasztalt hadseregével szemben. Kálmán november 15-én lett százados az 52. honvédszászlóaljnál, noha nyáron már a nemzetőrök századosa választották – a rendes honvéd alakulatoknál azonban végig kellett járni a ranglétrát. A felső-tiszai hadtest Mészáros Lázár főparancsnoksága alatt nem utolsó sorban a felkészületlenség miatt szenvedett veresé-

get január 4-én. Kossuth levélben jelezte Sillyének: „Az 52-ik honvéd zászlóalj Kassa alatt teljességgel nem felelt meg a nemzet várakozásának.” Mészáros sem bizonyult megfelelő stratégának, így Kossuth 1849. janu-

egészen a világségi fegyverletel-telig. A dandár a feldunai hadsereg I. hadtestéhez, azon belül a Máriaissi-hadosztályhoz tartozott. A tápióbszei csatában szenvedték el a legnagyobb veresztéséget: 140 halott, közte két tiszt,

A Bocskai-huszárezred a nyári hadjáratban is jelentős szerepet játszott. A Kossuth által többször hangoztatott - a huszárokból rejlő - taktikai lehetőség itt valósult meg.

ár 9-én Klapka Györgyöt nevezte ki a helyére. Az 52. gyalogzászlóalj élére Szász Mihály került Pulszky Sándor ezredes január közepén történt lemondása után.

A vezetők váltása nem volt eredménytelen. A Kassáról megindult Schlik csapatait megállásra kényszerítették. Az 52. gyalogzászlóalj kiemelkedő haditettével Schlik jobbszárnyát Tarcaltól

11 ztedes, 3 őrmester. A csata rendjében a zászlóalj középen foglalt helyet. Az átmeneti sikerek után hátrálásra kényszerülő katonák Le Begh (Limbeck) százados és az I. század szuronyrohama mentette meg. Így is nagy veszteségeket szenvedve vonultak vissza a Tápióbsze mellett erdőbe, ahol nehezen tartották magukat. Szerencsésükre megérkezett Görgey, aki visszafordította a már elvágtatóban lévő Szász Mihály őrnagyot, aki a fejbőlvesztől való fenyegettség hatására rendezte a zászlóalj sorait, továbbá

Damjanich h a d-

M á d i g

üldözte egy szuronyrohammal, melyben együtt harcoltak a 34. gyalogzászlóalj honvédeivel (január 22.).

A zászlóalj becsületesen állt helyt a tornaaljai, a kápolnai és a szolnoki ütközetben is. Fegyelmeket viselte a hosszas meneteléseket – melyekből legtöbb részük Dembinszky főparancsnoksága alatt volt.

A tavaszi hadjárat kezdetén Desewffy hadosztályába került az 52. gyalogzászlóalj az akkor megalkotott Dipold-dandárba. Ebben a kötelékben harcoltak

tes-te, melynek 9. és 3. zászlóalja áttörve a Tápió hídján hátrálásra kényszerítette a császáriakat.

Az isaszegi csatában a Dipold-dandár közbelépése hozta meg a győzelmet a balszárny roham után, majd az ellenség üldözésének feladatát is ez a csapat-test végezte.

A továbbiakban az első hadtest főszeregében harcoltak: váci csata, Nagysalló, Komárom felmentése. A nagysallói csatában az 52. zászlóalj a Dipold-dandár részeként a jobbszárnyról döntő szuronyrohammal vívta ki, hogy a szabad-

ságharc egyik legszebb győzelmének tartjuk ezt az összecsapást.

Ott voltak Buda visszafoglalásánál, a május 15-i súlyos áldozatokat követelő ostromban, majd ellátta az egyik ágyútelep védelmét. A 21-i rohamban a fehérvári rondellánál egy keskeny résben támadtak „Bocskai katonái”, a rés végén még ostromlétrán is kellett kapaszkodniuk! Reggelre a vár fokán lengette Stetina Lipót a Bocskai honvédszászlóalj „Ne bántsát a magyart!” feliratú lobogóját.

Budánál halt hősi halált: Balogh József, aki a Hajdúkerületben városi jegyző volt, majd október 15-től a Bocskai-csapat alhadnagya, novembertől az 52. (Bocskai) zászlóalj hadnagya, utóbb főhadnagya.

A tavaszi hadjárat eddig említett csatái után a zászlóalj harci létszáma mindössze 305 fő volt, így a létszám az előírtnak felét sem érte el. A hiányzók nem mind halottak voltak, hanem sebesültek is, azonban a veszteség így is tetemes.

A nyári hadjáratban sem hazudták meg önmagukat. Helyálltak a Vág-menti csatákban (Pered, Zsigárd, Királyrév), a komáromi ütközetekben (júl. 2. és júl. 11.). Ott voltak Görgey visszavonulásánál a III. és a VII. hadtesttel együtt. Az első hadtest – szerves részeként az 52. zászlóalj – 1849. augusztus 2-án súlyos vereséget szenvedett el az oroszoktól Debrecen mellett. Karsa Ferenc találkozza a zászlóalj maradékaival, így ír róluk: „mint a darvak az ősi hideg esős időben, elkényszeredett bús állásban várják az alkalmas időt, úgy találtam a kuppaszokó vagy hatvan embert, a tiszték külön gomolyban”. A sok veszteség elkészerítette őket, sokan hazaszöktek.

A másik szintén Bocskai nevét viselő 52. zászlóalj az Asbóth hadosztály része lett. Asbóth a három századnyi Bocskai csapatot nem engedte el, a tavaszi hadjáratot vele harcolták végig a 12. hadosztályban. Parancsnokuk Kovács Lőrinc volt az egység megalakulásától kezdődően. Kovács '48 szeptember 20-tól a 31. zászlóalj toborzási biztosaként tevékenykedett Szilágysomlyón. '49. január 17-től százados volt a 67. honvédszászlóaljnál – és ezután, márciusban lett az önkéntes Bocskai csapat szervezője. 1849. július 16-tól őrnagy rangot kapott. Két új százados lépett a helyébe: Fényes László és László – immár a rendes honvéd alakulatba. A komáromi őrsereg részét alkották a város elestéig – Kovács, Fényes és Kralovánzky is a komáromi várórséggel tette le a fegyvert.

(Hajdúsági Múzeum)

A 17. (Bocskai) huszárezred emlékére állított szobor Hajdúböszörményben (a szerző fotója)

Az 53. Bocskai gyalogszászlóalj

Harctéri szereplésük kezdete 1849. május 16-ára tehető, amikor a zászlóaljat Nagyváradra vezényelték és az V. hadtestbe osztották be. A zászlóalj többnyire nem együtt harcolt, hanem a szükségleteknek megfelelően egy-egy százada más-más feladatot kapott. Így részt vettek Arad ostromában, a zárándi harcokban, Gyulaféhevár zárolásánál, Dévánál, a tokaji átjáró biztosításánál a nyári hadjáratban.

A Klapka tábornok által kidolgozott terv egésze annyira nyilvánvalóan irreális volt (pl. érdemben nem számolt az orosz intervencióval sem), hogy Bem nem engedelmeskedett a parancsnak. Erdélyre vonatkozó része volt, hogy az erdélyi hadsereg beveszi Gyulaféhevárt és Dévát, ill. leveri a román felkelést. Bem is Erdélybe vonult, mert Erdély biztosítása nélkül reménytelennek látta a más területeken végzett hadműveleteket. Így ott 39 000 magyar katona és 107 löveg került szembe az 53 000 fős orosz és osztrák intervenció sereggel és annak 133 lövegével. Bár az arányok itt voltak leginkább reményt keltők a magyarok számára, a kiújuló román felkelés, az élelmiszerellátás nehézségei és az útviszonyok miatt csak néhány taktikai sikert lehetett elérni. A havasi hadjárat és a románok felkelése megosztotta a magyar seregeket, így nem tudtak teljes erővel az oroszokkal szembenállni.

A zászlóaljban sok hajdúsági születésű tiszt szolgált. Az aradi várvédők között voltak csapataikkal: Csohány Miklós (Hajdúnánás, 4. század parancsnoka), Farkas Lajos (Hajdúdorog, 5. század parancsnoka), a hajdúböszörményiek közül Sáry Pál főhadnagyként, Sütő Gábor hadnagyként, az ismeretlen születésű Nagy Zsigmond a 3. század parancsnokaként.

A zárándi csatákól vette ki részét a hajdúnánási Csíha Gábor főhadnagyként (majd Gyulaféhevár ostrománál is ott volt, végül Dévánál tette le a fegyvert aug. 19-én), a hajdúböszörményi Csíha Sándor hadnagyként és a hajdúdorogi Czékus Ferenc hadnagyként (Gyulaféheváron is szolgált, Dévánál tette le a fegyvert).

A zászlóalj Gyulaféhevár ostrománál küzdő részének sorsáról Csíha Gábor lejegyzett beszámolójából értesülhetünk. Eszerint az 53. zászlóalj a lesnyeki táborban kapta világi fegyverletét híret. Bem terveire azért hiúsultak meg, mert erre a híre serege gyakorlatilag felbomlott. Bem mindössze kilenc mellette maradó emberével szökött Törökországba. A zászlóalj maradéka Dévánál tette le a fegyvert az oroszok előtt, akik átadták őket az osztrákoknak.

Borók Imre

Szent László királyra emlékezünk

Idén hirdették meg a Nemzetközi Szent László-évet. Ebben az esztendőben egyszerre ünnepeljük trónra lépésének 940., és szentté avatásának 825. évfordulóját. Nemcsak nálunk Magyarországon, de még Lengyelországban s Horvátországban is megemlékeznek a lovagkirályról.

A herceg gyermekora és ifjúsága

Egészen pontosan nem ismerjük László születésének dátumát. A legfogadottabb nézet szerint 1046. június 27.-én született. Az azonban biztos, hogy nem Magyarföldön, hanem Lengyelországban látta meg a napvilágot, akárcsak bátyja, Géza. Édesapja nem volt más, mint Béla herceg, a későbbi I. Béla magyar király. Édesanyja Richeza krakkói lengyel hercegnő volt, akinek keresztény neve Adelhaid volt. László személyneve szláv eredetű. Vladisláv azt jelenti: hatalom és dicsőség. Testvérével együtt, ők voltak az első olyan Árpád-házi hercegek, akiket már mindjárt születésükor, azonnal megkereszteltek.

Lehetséges, hogy 1048-ban tért haza Magyarországra, mikor már lezárultak az I. István halálát követő trónharcok, Orseolo Péter (1038-1041, majd 1044-1046) és Aba Sámuel

(1041-1044) magyar királyok között. Apjának, Béla hercegnek a hazatérését minden bizonnyal a Vata-féle pogánylázadás tette lehetővé. A pogány magyarok ölték meg az idegennek tekintett Gellért püspököt is a pesti révnél. Mint Vászoly leszármazottja, László rokona, Béla herceg bátyja, a Fehérnek is nevezett I. András kezdett el uralkodni (1046-1063). Amikor már minden háborúság elült, akkor érkezhetett meg Krakkóból Béla herceg családja. A király és a herceg megosztott minden hatalmon, Béla megkapta a bihari dukátust, azaz hercegséget. A királyi testvérek mindenben együttműködtek, ez egészen addig zavartalan volt, míg András király fia, Salamon herceg meg nem született. Az addigi szilárd trónutódlás, kérdésessé vált.

Ki legyen az uralkodó? A király fia, az éppen csak gyermekorú Salamon, vagy az élete virágjában lévő, kortársai által Bajnoknak nevezett, sikeres hadvezér, Béla herceg, aki több, nagy jelentőségű győzelmet aratott III. Henrik német császárral, Magyarországra betörő hadai felett. (1051. Verthes hegység, 1052. - Pozsony – Zotmund vagy Búvár Kund-monda)

Európában még nem szilárdult meg teljesen a primogenatúra elve, mely

szertint mindig a király elsőszülött fia volt a trónörökös. Még létezett a keleti jog is, a maiorátus elve, mely szerint a király halála után, a királyi család legidősebb, már férjkorú tagjának kellett uralkodnia.

Az ifjú László herceg első nyilvános politikai szereplésére akkor kerülhetett sor, mikor 1057-ben részt kellett vennie unokatestvére, Salamon, ifjabb királlyá koronázásán. Ez azonnal nyílt trónviszályt okozott. (Várkonyi jelenet: korona és kard választása)

Apjával együtt, a kamaszodó László herceg is anyja népéhez, Lengyelországba menekült. Am hamarosan visszatérték, már a következő évben, 1060-ban. Ekkor Béla herceg, apósa, II. Boleszláv (vagy Bátor Boleszló) lengyel király segítségével legyőzte I. András magyar királyt, aki még abban az esztendőben meg is halt. Salamon az apjával együtt Németországba menekült.

Béla király azonban rövid ideig uralkodhatott csak. (1061-1063) Emléket a frissen megalapított pannonhalmi és zirci apátságban is megőrizték.

Halála után, Salamon, mint megkoronázott király érhetett haza (1063-1074). A trónviszályokat azzal próbálták meg kölcsönösen lezárni a királyi unokatestvérek, hogy nagy nehezen megállapodtak, megosztották az országot. Salamon lett a magyar király, ám részt biztosított hatalmából a hercegeknek is. Géza, mint idősebb fivér, megkapta a bihari dukátust, azaz hercegséget, míg az ifjabb testvér, László, megszerezte a nyitrai dukátust a Felvidéken. Nem kis hatalmat jelzett ám ez, hiszen egy-egy ilyen hercegség nem kevesebb, mint 15 vármegyét jelentett. Maga a király, a dukátusokat nem uralta, hatalma csak a neki jutott harminc vármegyére terjedt ki. A magyar állami berendezkedés megszilárdult, békés évek következtek. Annak ellenére, hogy unokatestvérek voltak, Salamon és Géza meg László, összeveszték egymással.

Keleti kérdés: besenyők, úzok, kunok

1055-ben az úzok (ogúzok vagy torkok) nomád török népe okozott

alapos változást, felfordulást a keleti pusztákon. Ők voltak azok, akik kelet felől támadva, legyőzték az Etelközben maradt besenyő törzseket. A besenyőket pecsenegnek vagy kangaroknak is ismerték a kortársaik. A besenyők észak felé nem fordulhattak, mert útjukat orosz fejedelmek birtokai zárták el. Nyugaton Magyarország állta útjukat. Eppen emiatt, a besenyők nem tehetek mást, minthogy bekérezkedtek a

Bizánci Birodalomba. A konstantinápolyi, keletromái császár menedéket is nyújtott a besenyő törzsek maradvékainak. Ezek a besenyők mérgezett nyilatokat is használtak hadakozásaik ideje alatt, az ellenfeleik legnagyobb rémületére. A besenyők néhány megmaradt törzse, nemzetsége a mai Moldvában és Havasalföldön sikeresen állt ellent még az úzoknak.

Am maguk az úzok se nyugodhatnak meg, hiszen mindössze öt esztendőig, 1060-ig élhettek kéjében, nyugatban. Ekkor jelentek meg Európában üldözőik, az addig a Volgán túl lakó kunok vagy polovecek, más néven kipszákok vagy kománok. Ezek újabb, erősebb, vadabb nomád nép tagjai voltak. Láthatjuk, hogy a pusztai népvándorlás egy cseppet sem záródott le még a magyarok Kárpát-medencébe való sikeres beköltözésével. Az orosz hadak csónakokon ereszkedtek le a folyókön, mik újdonült szövetségeseik, a kunok lóháton támadták meg az úzokat.

1064-ig, a Kárpátokon kívül ülték meg az úzok. Ekkor a kunok támadása miatt átkeltek a Dunán, ők is Bizáncba igyekeztek. Nem zsákmányoló, kalandozó hadjárat volt ez már, hanem kétségbeesett, utolsó honfoglalási kísérlet. Az úzok ereje megtört, súlyos járvány ütötte fel a fejét köztük, éhínség gyengítette le őket. A bolgárok és az éppen előlük elmenekült, közben bizánci zsoldot húzó besenyők pusztították ki őket. Ez azt eredményezte, hogy az úzok - ez az Európába betörő, fegyveres nomád nép - hatalma mindössze alig 16 esztendő alatt teljesen felmorzsolódott. Ezt a sorsot kerültek el Árpád fejedelem magyarjai, mikor a Kárpát-medencében találtak maguknak új, biztonságos hazát!

1061-től kun támadások indultak meg az oroszok ellen is, hatalmuk kiterjesztéséért. Csak 1068-ban győzték le először az orosz fejedelmi hadak a kunokat. Tíz esztendővel később, 1078-ban, a kunok már Konstantinápoly (Bizánc) ellen támadtak, ám csak Drinápolyig jutnak zsákmányszerző portyájuk alatt, innen verik őket vissza, az akkor már bizánci zsoldban élő úzok és besenyők.

1068-ban a besenyők északkeleti irányból betörtek Magyarországra is. Nem tudjuk, hogy ez zsákmányszerző portya volt mindössze, vagy ez is egy honfoglalási kísérlet volt-e. Az mindenestre biztos, hogy a Gyula nevű fővezér, Ozul nevű főembere volt a parancsnok. Az is bizonyos, hogy a magyar krónikák és gesták jól megkülönböztették egymástól a három nomád népet. A besenyők mindig saját nevükön szerepelnek, a kuno-

Fotó: Wikipedia

kat minden esetben fehér kunoknak nevezik, az úzokat viszont mindig fekete kunoknak ismerik a korabeli magyar feljegyzések.

Nem biztos, hogy területszerzés volt ennek a portyának a célja, inkább csak a könnyen szállítható zsákmány. Ezt villámháborúval szerették volna véghez vinni. Emiatt a várakkal, azok ostromával nem is nagyon foglalkoztak. Krónikáink ezt a betörést is a kunok számlájára írják, de majdnem biztos, hogy nem kunok, hanem besenyők voltak a támadók. (A magyar krónikák, az egyszerűség kedvéért, minden kelet felől betörő népet kunoknak neveztek.)

A radnai hágón át törtek be, és a meszei kapun keresztül, egészen Biharig és a Nyírségig jutottak el, a Szamos völgyében. Csak a kerlési csatában, vagy más néven a cserhalmi ütközetben állították meg őket. A magyarok ugyanis egyszerűen elébe kerültek, a zsákmánnyal alaposan megrakott, lassan haladó ellenségnek. Ez is azt bizonyítja, hogy elsősorban rabszolgaszerző rablóhadjárat. Ennek az erdélyi viadalnak az idején Salamon király és a hercegek együttműködése még tökéletes volt. A besenyők felhúzódtak egy hegytetőre, onnan nyilaztak sűrűn lefelé. Mondáink rögzítik, hogy a magyarok egyszerre több irányból támadták rájuk. Salamon király a legmeredekebb domboldalon haladt toronyuránt felfelé vakmerően, mit sem törődve a saját, vagy követői testi épségével. Géza herceg megfontoltan és óvatosan haladt előre, kihasználva a kínálkozó védelmi lehetőségeket. Mégis László herceg határozott ember volt, így ő bizonyult a legvittezebbnek. Négy ellenes harcossal is végzett párviadalban, csak az ötödik ellenfele sebesítette meg őt.

A kerlési csata, vagy cserhalmi ütközet idején történt meg a leányrabló kun és László párviadala is. Ez később az egyházi festészet kedvelt témája lett (sötétség és fény harcát, a pogányság és hit küzdelmét ábrázolták benne. Ennek az ábrázolásnak a keleti párhuzamai, az egész eurázsiai sztyeppén elterjedtek. A mai Kínától a jelenlegi Egyiptomig.) Vörösmarty Mihály írt erről a csatáról „költői beszélyt”.

Am ugyanakkor nem szabad azt sem elhallgatni, hogy hadászatiilag és stratégiailag hibás volt a csata alapon dolata, mivel a besenyők nem ugyanott vonultak ki, mint ahol bejártak az országba, s ez meglephetette a vezéreket. Taktikai hiba volt az is, hogy a dúló, fosztogató ellenséget nem csapatokkal, csak kémeikkel figyeltették meg. A kémeik vezetőjét Fancsika néven ismerték. Őt székely származásúnak említik a krónikák.

Mivel a lovasság nem tudott feljutni a Cserhalomra, a győzelmet kézi tusában, ember-ember elleni vad küzdelemben vívták ki (szó szerinti!) a

magyarok. Az ősi keleti hagyományos nyílzápor helyett, immár, szemtől szembeni viadal során diadalmaskodtak a magyar harcosok. Így lepték meg nomád ellenfeleiket, akinek még arra sem akadt lehetőségük, hogy menekülőre fogják a dolgort.

Út a batalomig

Néhány esztendővel később, 1071-ben az úzok (vagy a besenyők) a nándorféhevári görög őrség biztatására betörték Magyarországra, még hozzá délkeleti irányból. Zimonynál átkeltek a Dunán és a Szerémség vármegyéit dúlták fel. Vezérük neve Kozár volt. Nagy zsákmánnyal távoztak, de a Szalánkeménnél gyülekező magyar hadak követték őket, és bosszúból megtámadták a bizánci kézen lévő Nándorféhevárt. A támadás sikeres volt, két hónapos ostrom után a fontos vár elesett. Bátor Opos itt is kitüntette magát. A magyarok magas szintű ostromismeretről tettek itt bizonyosságot. Nyolc fabástyával ostromolták a várat, sőt még ugyanennyi, nyolc faltörő kost is felhasználtak. Még azt is elviselték, mikor a görögök megpróbálták őket a híres-hírhedt görög tűz bevetésével megzavarni. A neves nevezetes görög tűz, melyet nem oltott el sem víz, sem homok, nem okozott pánikot a magyarok között. Mindkét félnek volt hajóhada is, ezeket is bevetették az ostromban. László herceg vezette az elsőként a várba betört elővédet. Legalább egy fejjel magasodott ki a többiek közül. Rengeteg volt a sebesült és a halott, tömérdek görög foglyot ejtettek. A hatalmas szerzett zsákmány miatt, a hercegek és a király meghasonlott egymással, ellenségek lettek.

Ugyanis Salamon királynak kevesen adták meg magukat, mert közismert volt, hogy nem kegyelmez meg lehetőleg senkinek sem. Géza herceg sok foglyot ejtett, hiszen köztudott volt, hogy jószívű és kegyes keresztény, aki ha csak tehette, megkegyelmezett annak, aki ezt kérte tőle. László hercegnek is kevesen adták meg magukat a görög foglyok közül, hiszen köztudomású volt, hogy igazságos, de szigorú ember.

A hercegek és a király közti ellentét időnként csillapodott ugyan, de sohasem szűnt meg igazán. Annál is inkább így volt ez, hiszen a király bizalmasa, Vid ispán folyamatosan árnyzkodott a hercegek ellen. Ernye ispán közvetített, ő mindenféleképpen ki szerette volna békíteni egymással az unokatestvéreket. Ebben a szándékában támogatta őt Salamon király udvarának egy másik ispánja is, Ilia, akit békeszeretőnek jellemezték a későbbi krónikák. A király és a hercegek ellentéte 1074-re már olyan fokra hevült, hogy Géza, az öccseit

Fotó: Internet

külföldre küldte el: László Oroszországba, majd később Csehországba ment, Lampért öccsük pedig Lengyelországba utazott, segítségért. A hercegek és a király közti ellentét közben robbanáspontra hevült.

1074-ben, február 26-án, a kemeji révél, a mai Szolnok megyében csatára került sor. Salamon király 15 zászlóaljával, még azelőtt megtámadta Géza herceget, hogy testvérei, László és Lampért megérkezhetek volna az általuk gyűjtött segélyhadakkal. Egy-egy zászlóaljban ekkoriban hatszázan harcoltak. A heves küzdelem nyomán Géza herceg, aki csak három vármegye fegyveres csapatai élén harcolt, súlyos vereséget szenvedett, és kénytelen volt a Tiszán keresztül elmenekülni. Am hamarosan fordult a kocka, mivel alig három héttel később, a mai Mogyoródnál ismét csatára került sor a herceg és a király között. Ide már idejekorán megérkezett László herceg is, csapatai élén, így kudarcot vallott Salamon király stratégiája, hogy egyenként, részenként verje meg királyi csapataival a hercegeket.

Salamon serege karantán, osztrák és cseh csapatokból állt a királyi magyar csapatok mellett. A magyar katonák egyik vezetője a Bátor Oposnak nevezett vitéz volt, aki már korábban a cserhalmi csatában és Nán-

dorféhevár falai alatt is kitüntette magát. Egészen fiatal korában ő, Bátor Opos, legyőzött egy óriás természetű cseh harcost, Salamon király első hadjáratában. Róla az a hír is járta, hogy egymaga győzte le az Ecse-di-láp sárkányát. Eppen ezért címerképe is ezt a tettet ábrázolta. A kemeji csatában Bátor Opos csuklyás páncéljában harcolt, lándzsadőfésével győzte le Géza katonáit. Ez a Bátornak is nevezett Opos nem volt más, mint egy Márton nevű vitéznek a fia, Apja már korábban, 1052-ben kitüntette magát, a németek ellen küzdve, a Pozsony alatti harcokban.

1074. március 14-én a hercegek győztek a mogyoródi csatában Salamon magyar király hadai félt. Salamon német és orosz zsoldoscsapatát Markwart vezér irányította. A király cseh és szláv testőreinek Szvatopluk vezér parancsolt. Ők Géza herceg ellen harcoltak. A csatában a királyi hadak bal szárnyán Vid ispán volt a vezér, ő harcolt a morvák ellen, a bácskai csapatokkal. Középen Salamon király irányított. A királyi csapatok jobb szárnyán Ernye ispán parancsnok.

A hercegek erőinek jobbszárnyán helyezkedtek el a morva segélyhadak, melyeket László herceg szerzett. Ő maga a balszárnyon kapott helyet. Dandárai élén a bihari zászlóalj vitéz-kedett. Középen foglalta el Géza her-

ceg az állásait, hadai élén a nyitrai zászlóaljjal. Az arcvonalak délkelet felé fordultak el, Géza herceg csapatai felé. A csatát tulajdonképpen László herceg nyerte meg, mivel Trencsénből Vácig tartó villámgyors menetelésével alaposan meglepte Salamon királyt, aki csak hetekkel később várta, hogy ellenfelei egyesüljenek ellene. A harcászati ellentámadás, mint csatadöntő elem, itt működött. László herceg fáradt, mégis lelkes harcosával azonnal oldalba kapta Vid ispán csapatait, majd hátra támadta Salamon létszámfényben lévő zászlóaljait is. László herceg támadásai eredményesek voltak és a zsoldoscsapatok parancsnokai fogságba estek, de Bátor Opos kimentette Salamon királyt, majd mindketten Mosonba és Sopronba menekültek el.

Feltűnő volt, hogy az ellenség átkarolását, hátbatámadását, csakis a hercegek csapatai alkalmazták, hadicseleket és különleges egységeket vetettek be Salamon csapatai ellen. A hercegek a győztes csata után nem üldöztek a menekülő Salamont, ez hiba volt a részükről.

Géza lett az új király (1074-1077). A nyitrai, majd később a bihari dukátus Lászlóé lett 1075-ben. Salamon király támogatásért fordult a német uralkodóhoz, ám IV. Henrik német király támadása sikertelennek bizonyult. Ugyanazt a taktikát alkalmazták Lászlóék is, mint az apáik 1051-ben. A régi nomád taktika, a gyeperendszer s a becsalogatás éppúgy működött, mint a kiéheztetés is. Hiába hatoltak a németek és Salamon egészen Vácig az országba, a magyar vármegyei zászlóaljak visszaverték a támadásokat. Salamon ismét visszaszorult Moson várába. Még hűséges katonája, Bátor Opos, a párbajhős is otthagya őt, mikor idegen hadakat szabadított rá Magyarországra.

Géza király nem volt német hűbéres, mint ahogy nem lett ő bizánci hűbéres, sőt nem lett még pápai hűbéres sem.

1077. április 24-25-én Géza király váratlanul meghalt, s az új uralkodó László lett Magyarországon. Zelemér horvát király (más néven Zvonimir) hűséget esküdtött neki. László sógora lesz.

László király uralkodása

Nem koronáztatja meg magát azonnal, hiszen még gyászot viselt bátyja halála miatt. Lovagi erényei közismertek voltak. Széles körű támogatást szerzett, kedvelték őt:

- Az egyháziak: bőkezűsége miatt.
 - A vitézek: harci képessége miatt.
 - A főurak: uralkodói erények miatt.
- Ezeket a kiváló tulajdonságokat a nyitrai és a bihari dukátusok ideje alatt bőven tanulmányozhatták és észrevehették régi és új hívei.

Az egyháziak és a világiak szemében egyaránt fontosak voltak László

királyi erényei:

- az igazságszolgáltatás reformjai
- a buzgó vallásosság
- a deli termet.

Első és legfontosabb feladata nyilvánvalóan nem lehetett más, mint megoldani a Salamon-kérdést. A nyugtalan vérű egykori magyar uralkodó szűknek érezhette Pozsony körüli, vármegyéni uralmát, s 1080-ban meghódolt unokatestvére, László király előtt. Birtokokat és jövedelmeit ugyan kapott, de hatalmat nem: a dukátust, vagyis a hercegséget nem kaphatta meg. Salamon ebbe nem nyugodott bele, s 1081-ben összeesküvést szőtt László király ellen. Ennek sikertelensége miatt Visegrádra zárták be, de nem az úgynevezett Salamon-

toronyba (ez ugyanis sokkal későbbi, Mátyás király korabeli épület!) 1083-ban kegyelmet kapott, és azonnal Németföldre menekült el, a sógorához, támogatás reményében. Am csalódnia kellett. Német felesége, Judit elhagyta őt. Így a trónkövetelő Salamon Németországba a besenyők és az úzok maradékaihoz távozott, a Duna mellé.

A Moldvában lakó besenyők vezére: Cselgü, akárcsak az úzok fejedelme, Kutesk is támogatta Salamon. 1085-ben először Kutesk, az úzok ura támadta meg Magyarországot. Seregében ott volt a pogánnyá vedlett trónkövetelő, Salamon herceg is, aki megkeseredett, és búcsút mondott a keresztény isten hatalmá-

nak. A Borgói és a Radnai-havasokon keresztül támadtak, de a Felső-Tisza vidékén László király visszaverte az úzokat. Ez a támadás nem volt másra jó, mint arra, hogy felhívja László király figyelmét az ismét bizonytalanra való keleti helyzetre.

1087-ben újra támadott, immár nagyobb külső erőkkel Salamon. Ez alkalommal Cselgü besenyő fejedelem volt a szövetségese, kinek leányát pogány módra el is vette a nyugtalan vérű herceg feleségül. A krónikákban az a teljesen hihetetlen adat szerepel, hogy Cselgü nem kevesebb, mint 80 ezer harcosnak parancsolt. Ezúttal a Vereckei- és az Úzsoki-hágón keresztül törtek be Magyarország területére. Úgy gondolták, hogy alaposan megszerverték saját védelmüket, így könnyebben támadhatnak rá László király népére. Győzelem esetén azt tervezték, hogy Erdély a besenyőké és az úzoké lesz, Magyarország többi része pedig Salamon visszahelyezett király uralma alá kerül majd. Am a pogányoknak reményeikben csalatkoznuk kellett, László király visszaverte a betörésüket. Más lehetőség híján Salamon és Cselgü Konstantinápoly ellen fordultak, de Dri-nápoly alatt tőlük is vereséget szenvedtek. A bizánci hadseregben új zsoldosok is harcoltak. A besenyők soraiban harcoló Salamon vélhetően ekkor vesztette életét, ám a legenda szerint sikerült a horvát tengerparti Pólába menekülnie, ahol szent életű remete vált belőle.

László király kifejezetten vendégszerető uralkodó volt. Több előzőtt uralkodónak is menedéket nyújtott királyi udvarában. Székesfehérváron és Esztergomban.

A keleti fenyegetés nem enyhült meg végképp. A kun törzsek és nemzetségek Olténiában és Munténiában találták meg újdonsült szállásaikat. 1091-ben a valódi kunok támadtak rá ismét, immár második alkalommal Magyarországra. Vezetőjük nem volt más, mint Kruj fia Kaposcs vezér. Irányításával törtek be a kun csapatok az Al-Dunánál, a töröcsvári szoroson keresztül. Erdélyből a meszei kapun át Bihar vármegyére csaptak le, majd a Tisza vidékére törtek rá. Dúlás, fosztogatás, rablás fenyegette az ország népét. A férfiakat megölték, a nőket és a gyermekeket elhurcolták. Az volt a tervük, hogy akit nem tartanak meg közülük saját részükre, azokat eladják majd a bizánci rabszolgapiacokra.

Kaposcs jelentette ki állítólag fennhéjázóan: Eljöttünk idáig csatázva, menjünk innen vadászva.

Am a Temes folyó közelében, a Pogánics vize mellett legyőzte László király páncélos katonáival a zsákmánnyal távozni akaró kun lovasokat. Maga a kun vezér, Kaposcs is elesett a küzdelem során.

A magyar uralkodó a mai Orsova közvetlen közelében, vereséget mért

Ákos király, az első magyar király

arra a kun lovas seregre is, melyet Ákos vezér vezetett. Ő meg szeretne volna bosszulni Kapolcs és a kun harcosok halálát. Ez a bosszúhadjárat igen nagyarányú portya volt. László király, a magyar uralkodó hihetetlenül rövid idő alatt érte utol a zsák-mánnyal alaposan megterhelt kun harcosokat. Mivel épp Horvátországban hadakozott, majdnem 800 kilométert kellett megtenniük a magyar csapatoknak. Normál esetben, napi harminc kilométeres menettel számolva, heti egy pihenőnapot is beiktatva, ez kerek egy hónapba tellett. László és csapatai, alig két hét alatt tették meg az irdatlan távolságot. Kiderült, Vaszilko orosz herceg uszította a nomád kunokat a magyarok ellen. László király személyes párviadalban ölte meg Ákos vezért. A további celeti támadások elkerülése végett, kezdte meg az addig jobbára a nyugati határszelen lakó szlávok határőrök letelepítését Erdély-szerte. Maga a kezdeményezés is az uralkodótól származott. Tán épp emiatt kapott különleges szerepet László király, a székelyek népmondáiban. A székelyeknek nem vöröző, hanem területvédő szerepet szánt.

László király külön figyelmet fordított a cseh és a német ügyekre, éppen úgy, akárcsak az orosz vagy a délszláv ügyekre. A pápaság és a császárság ellentéte éppen úgy foglalkoztatta őt, mint ahogy a bizánciak ténykedése is. Számára igencsak kedvezően alakult a külpolitikai helyzet, hiszen mind a német császár, mind a bizánci uralkodó, de még az orosz cár és lengyel király hatalma is meggyengült a saját országukban.

Ez tette lehetővé számára azt, hogy amikor a Trpmir-dinasztia kihalt, beavatkozhatott Horvátországban is, hiszen az utolsó horvát uralkodó nem volt más, Zelemér király (Zvonimir), aki korábban már feleségül vette László nővérét, Ilona hercegnőt. Így eshetett meg, hogy László király meghódította a horvát Tengeremelléket is, és felvette titulusai közé a Horvátország királya címet is. Innen kezdődött meg Horvátország éa Magyarország kapcsolata, mely egészen 1918-ig tartott közjogi értelemben.

Ekkortájt már három különböző fegyvernem alkotta László király hadseregét. A nehézlövéság feladata volt a közelharc, klasszikus lovagi lovasrohamokkal. Fő fegyverük a kardok és a döfőlándzsák voltak. Mindegyikük rendelkezett sisakokkal és pajzsokkal is. Fő védőeszköz-eik a láncingek voltak. A könnyűlovasság is viselt vértetezet, többnyire megerősített bőrvértet hordtak. Ők főképpen íjakkal, nyílakkal harcoltak, a lesvetés és a rajtaütés volt a fő feladatuk. Gyorsak és fegyelmezettek voltak. Kiegészítő fegyvereik közé tartoztak a csatabárdok és buzogányok. Olyan katonai egységek is részt vettek az uralkodó hadjárataiban, akik

László király, az első magyar király

egyáltalán nem rendelkeztek páncélzattal. Ők leginkább a csatlakozott pusztai népek fiai voltak. Törökkel vagy szablyákkal voltak felfegyverezve.

A későbbi szent, Magyarország királya, I. László, alig volt ötven esztendős, mikor szélütés érte. 1095. július 29-én halt meg. 1192-ben avatták őt szentté. Utóda nem más, mint I. Géza király idősebbik fia, a korábbi püspök, Kálmán. Ám Géza király fiatalabb fia, Álmos herceg és Kálmán ellentéte megosztotta Magyarország lakóit, nemesembereit és közrendűit egyaránt. László leánya, Piroksa bizánci császárnő lett, Eiréné néven. Görögül Priszka néven ismerték, tisztelték. Később szentté is avatták őt.

Igazságszolgáltatás reformok

László király törvényei szigorúak voltak, ámde igazságosak is egyben. A büntetések között gyakran szerepelt a megvakítás és a csonkítás, a halál és a pénzbüntetés is. Mindannyian vissza tudjuk idézni az iskolában tanultakat: „Aki egy tyúk értékénél többet lop, halállal bünhődjön!” Ennek az igazságszolgáltatási reformnak nem a szigorúsága volt újdonság, hanem, hogy elvileg mindenkire egyformán vonatkozott: előkelő nemesekre és közrendű vitézekre éppen úgy, mint a szolgákra is. Egyként sújtottak szegényt és gazdagot. Mindenféle lopást szigorúan megbüntetett, mert a magántulajdon védelme volt László számára a lényeg. Törvényeinek legfőbb célja nem volt más, mint az élet- és vagyonbiztonság, az erkölcsi tisztaság és fegyelem megszilárdítása az egyházban.

A pénzforgalom rendbetétele

László király kétfévente veretett új pénzt, soha nem élt a pénzrontás „jól bevált” eszközével. Mindig azonos súlyú aranypénzt bocsátott ki. Külföldön is megbecsülték fizetőeszközeit. Ennek többek között az is a haszna közé tartozott, hogy a távolsági kereskedelem haszna jó aranypénzben gyűlt össze. Az adózás még természetben történt meg, és nem pénzben. Heti vásárokat tartottak László király rendeletére. A sóbányászatot is ő engedélyezte elsőként Magyarországon. A kereskedőket akkor is pártolta, ha éppen nem magyarok voltak: számíthattak jóindulatára a böszörmények és izmaeliták, szerecsenek és zsidók, németek meg vallonok.

Szent László pénze tulajdonképpen nem más, mint egy-egy kerek, apró kő, mely nagyon hasonlít az ércpénzekhez. A népmonda szerint a kunok szórták el, menekülésük közben arany- és ezüstpénzeiket, ámde azok kővé változtak.

Közigazgatási reformjai

Az István király által kialakított

László király, az első magyar király

vármegyék rendszere László király uralkodása alatt szilárdult meg, Eddig-re alakult ki igazán a 72 megyéből álló magyar vármegyarendszer. Minden vármegye köteles volt egy-egy, azonos létszámú csapatot felállítani a király hadseregébe. Így előre meg lehetett tervezni, hogy hány vármegye katonasága kell egy külhoni hadjárhoz, vagy egy külföldi támadás elhárításához Magyarországon.

Szent László egyházpolitikája

Törvénykönyvei az egyházi tulajdont is megvédték, méghozzá fokozottan. Az Árpád-házi magyar uralkodók közül az ő uralkodása alatt jelentek meg a templomok, mint menedékhelyek. László király vezette be a tüzevas-próbát is, mint új istenítéleti formát, az igazságszolgáltatásban. Az egyházszervezést is folytatta tovább. Nagyvárad volt László király kedves városa, ott is temették el, az új, általa alapított püspökség épületében. Horvátország fővárosában, Zágrábban is ő alapított meg egy püspökséget. Így aztán nem is volt olyan nagy csoda, ha felszólítást kapott egy keresztes hadjárat vezetésére is. Csak László király hírtelen halála miatt maradt el a szentföldi hadjárat.

Szent László király, a magyar uralkodó, nyilván tisztában volt a nyugati egyház problémáival is:

- a simónia (megvesztegetés) bonyodalmaival,
- a cölibátus (papi nőtlenség) problémájával,
- az investitúra (világi befolyás) erősödésével.

Ő volt az első oly magyar uralkodó, aki szenteket avathatott, méghozzá 1083-ban. Így jelölte ki Magyarország első, saját szentjeit. A szentek csodáit rögzítették saját életrajzaiban, melyet a nagy nyilvánosságnak szántak. Szentté avatásokra a pápai súlyú aranypénzt bocsátott ki. Külföldön is megbecsülték fizetőszközeit. Ők szentté avatási pereket vezetnek le, hogy ezen mindenki meggyőződhesen a leendő szent alkalmasságáról. Tanúkat hallgatnak meg, csodákat vizsgálnak ki. Ha minden rendben megy, ezek a pápai legátusok, kiküldöttek avatják fel az újdonsült szenteket, helyezik el a szentek ereklyéit, a templomaikban. Ilyenkor ők maguk képviselik a pápát, a tradícióknak megfelelő módon.

Szent István királyt, mint az Árpád-ház külön patrónusát szentelték fel, az uralkodó saját kívánságára. Szent Imre herceget, mint a cölibátus népszerűsítőjét választották ki patrónusul az egyháziak. Szent Gellért csanádi püspököt vértanúsága miatt találták alkalmasnak közbenjárásra, pártfogásra. Szent Zoerardot és Szent Benedeket, mint az aszkézis Zobor-hegyi, nyitrai remetéit népszerűsítették. Kultuszuk az egész országban elterjedt, ők mind magyar nemzeti szentjeink.

A szent fogalma azt jelenti: Istenhez tartozó, tiszteletre méltó, erényes, feddhetetlen, sérthetetlen hitű. Példaképül állították őket az egyszerű hívek elé: közbenjárásokra és pártfogások kérésére használták kultuszaikat az egyháziak. A haláluk után napjukat ünnepnapá nyilvánították. Ereklyéiket rendkívüli tisztelet övezte. A szent ereklyék birtokában templomokat lehetett felépíteni.

(A somogyvári Szent Egyedről elnevezett bencés apátság alapítása kötődött egy ilyen ereklyéhez. A szerzetesek egyenesen Franciaországból érkeztek meg Somogyba.) Szent László legfőbb emléktárgya nem más, mint az uralkodó hermája, fejerekleje. Helyi szenteket korlátozott tisztelet illettek: ezek voltak a boldogok. Tiszteletükre emléknepokat jelöltek ki. Így lett Szent István emléknapja augusztus 20. László király emléknapja nem volt más, mint június 27.

Kalandsoknak nevezett laikus testvérek alapítottak társaságokat - nevüket a hónap első napjáról kapták meg. A Szent Jobb tiszteletére, őrzésére alapította meg László király, a szentjobbi kolostort, a Berettyó völgyében. László király uralkodása alatt kezdődött meg a káptalanok szervezése. A káptalan nem más, mint egy olyan papi testület, melynek tagjai együtt lagnak, együtt étkeznek, együtt szolgálnak az egyházban. Élén a prépost áll, míg tagjai a kanonokok voltak. Melléjük sorakoznak fel az esperesek. Feladatuk nem volt más, mint a monostorok támogatása.

„Szent István volt a hit megalapítója, Szent László pedig beteljesítője” (Prohászka Ottokár római katolikus püspök, a neves történetíró és filozófus nyilatkozott így.)

Szent László király utóélete

Ő volt az a király, aki a Magyar Királyság határait nemcsak hogy megszilárdította, de ki is terjesztette. Uralkodása alatt Magyarország először bizonyult a kereszténység védőbástyájának, az ország felfogta a betörő, pusztítani akaró nomád népek, a besenyők, az úzok és kunok támadásait. László királyt III. Béla király idejében avatták szentté, 1192-ben, június 27-én, a neve napján, Nagyváradon. Ereklyetartóját arany és ezüst, elefántcsont és drágakövek, igazgyöngyök és művészi faragványok díszítették. Ugyanitt őrizték fegyvereit is, nagy, kétélű csatabárdját, és ezüstkürtjét. Kultusza III. Béla, Nagy Lajos király, Zsigmond és Hunyadi Mátyás alatt is megújult.

Szokás volt a későbbi uralkodók korában, hogy mikor Nagyváradot felkeresték, tisztelgő látogatást tettek a nagy királyok sírjánál.

László sírja híres búcsújáró hely lett, ahol nemesemberek és közrendűek egyformán megfordultak. A váradi monostor hiteles helynek számított,

Szent László király

ahol esküt tehettek, istenítéleteket tarthattak, tüzevas-próbákat rendezhettek, birtokleveleket őrizhettek. A László király sírja feletti esküvé bizonyító erejű volt. A Váradi Regestrum töredéke nem más, mint az ott tartott istenítéletek jegyzőkönyve.

Később, Nagy Lajos király alatt, 1345-ben, a betörő tatárok felett a székelyek nagy győzelmet arattak. Barát és ellenség egyaránt feljegyezte, hogy Szent László alakja állítólag feltűnt a csatamezőn, s a székelyeket győzelemhez segítette. Így tartják őt az egész Erdély patrónusának, mind a mai napig is.

Régi királyaink közül nem egy, Szent László király közvetlen közelében szeretett volna nyugodni, a nagyváradi székesegyházban. Az erdélyi fejedelmek egyik temetkezési helye is a székesegyházban, az altemplomban volt.

Külföldön, az ausztriai Mariazellben, és a lengyelországi Czesztochóban is tisztelik a szent magyar uralkodót, I. László királyunkat. Kápolnákat, oltárokat építettek fel tiszteletére.

Nagyváradi életnagyságú lovasszobrát, melyet a Kolozsvári-testvérek, Márton és György készítették el 1390-ben, a törökök támadása pusztította el 1660-ban.

Talán nem mindenki tudja, hogy ma Szent László király, a gépesített lövészek és határőrök védőszentje. Szent László király a Debrecen-Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegye védőszentje is egyben.

Szent László hermája, fejerekleje

A király fejének darabkáját, ereklyéjét mind a mai napig is Győrött, a székesegyházban őrzik. A szobor aranyozott ezüst: vert és öntött, vésett és áttört munka. A szoborfej természetes nagyságú, és a kutatók közül többen úgy vélik, hogy megőrizte Szent László eredeti arcvonásait is a herma. Az uralkodó ereklyéjét maga a herma őrzi, ez az ereklye nem más, mint a szent koponyacsontja. Maga a herma azonban későbbi, ezt Zsigmond király uralkodása alatt készítették, a megsérült eredeti pótlására. László király szemfedőjét is Nagyváradon őrizték.

A lovagkirály alakja a magyar népbagyományokban

Személyében a harcos nomád férfieszmény és az európai lovageszmény ötvöződik össze. Máiig tartó népszerűségét családnévek és keresztnév is őrzi. Régen még magyar katonai egységeket is elneveztek róla. Nagykereki állítólag arról kapta a nevét, hogy a László király holttestét szállító ókrössze-kér kerekei éjjel maguktól megindultak, Várad felé. Sok erdélyi templom őríz még ma is Szent Lászlórol készült freskókat falain. A szepesvidéki, ún.

Szent László király

Ének Szent László királyról (1500 körül)

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozza képeste kegyes kerály lennél.

Nekönk születil Lengyelországban,
Mennyből adatál nagy csudaképpen.
másszor születil szent keresztvítztl,
ösöndek nevén László lón neved.

Mikoron meglen gyermekded volnál,
kihoza Béla kerály jó Magyarországba,
hogy dicsekednl te két országban,
Magyarországban és Mennországban.

Letelepedel Bihar-Váradon,
ah városnak lól édes oltalma;
templomot rakatál Sziz Máriának,
kiben most nyugoszol minden tisztességvél.

Környöl fekesznek téged császárok,
püspökök, kerályok és jobbágyurak;
olaj származik szent koporsódból,
tetemed foglalták az szép sár-aranyból.

Téged dicsérnek szent zsolozsmával
papok, diákok és városnépek;
téged dicsér földnek kerekésgé,
mert téged dicsérnek Istennek angylei.

Te dicsekedel keráli székedben,
képed feltörttek az magas kőszálra,
fénlik mint nap, s ralyog mint arany:

Szent László király, az első magyar király

lándzsásnemesség a régi Szentlászlón, az egykori Csütörtökhelyen tartotta megyegyüleseit. Népmondáink egyik kedvenc hőse László király. Az uralkodó egyike a magyar fejedelmi eszménykép megtestesüléseinek. (Szent István és Mátyás király mellett). Magyarok, horvátok és lengyelek egyformán tisztelik, mind a mai napig, Szent Lászlót. Egyáltalán nem véletlenül hangzik fel még ma is a gyermekek ajkán az ének:

„Lengyel László, jó királyunk!”
A trianoni Magyarországon nem kevesebb, mint kéttucat település kapta a nevét Szent László királyunkról. Kilenc erdélyi település templomának a védőszentje Szent László. Ezekben az istenházakban freskó, szobor, vagy oltárkép őrzi a szent király alakját. Majdnem száz, egészen pontosan 93 templom védőszentje a Kárpát-medencében Szent László.

Szent László fűvének gyógyító

Szent László király

Ének Szent László királyról (1500 körül)

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozza képeste kegyes kerály lennél.

Nekönk születil Lengyelországban,
Mennyből adatál nagy csudaképpen.
másszor születil szent keresztvítztl,
ösöndek nevén László lón neved.

Fejedben kele az szent korona,
megbátorejt a téged az Szentlélek;
kezdéd követni atyádnak életét,
rózsákat szaggatál, koronádban fizéd.

Te tatároknak vagy megtereje,
magokat szaggatád az havasokban,
te pogányoknak vagy rettenetik,
terekék mondtottak feld félelmének.

Te kivagdalád az etrenekeket,
mind kigyomláltad, elszaggatád,
nem volt idédben gonoszol teve,
mert csak híred-neved mindenek rettegtek.

Azért igazságnak valál bírója,
Az szép szízesésgnek valál koronája,
te tisztaságnak tiszta ótalma,
irgalmasságnak teljes kevetője.

Dicsérjük magyarok Szent László kerált,
Bizony érdemli mi dicséretönköt,
dicsérik ötet angyelok, mondván:
Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály.

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozza képeste kegyes kerály lennél.

Nekönk születil Lengyelországban,
Mennyből adatál nagy csudaképpen.
másszor születil szent keresztvítztl,
ösöndek nevén László lón neved.

Mikoron meglen gyermekded volnál,
kihoza Béla kerály jó Magyarországba,
hogy dicsekednl te két országban,
Magyarországban és Mennországban.

Szent László király

Ének Szent László királyról (1500 körül)

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozza képeste kegyes kerály lennél.

Nekönk születil Lengyelországban,
Mennyből adatál nagy csudaképpen.
másszor születil szent keresztvítztl,
ösöndek nevén László lón neved.

Fejedben kele az szent korona,
megbátorejt a téged az Szentlélek;
kezdéd követni atyádnak életét,
rózsákat szaggatál, koronádban fizéd.

Te tatároknak vagy megtereje,
magokat szaggatád az havasokban,
te pogányoknak vagy rettenetik,
terekék mondtottak feld félelmének.

Te kivagdalád az etrenekeket,
mind kigyomláltad, elszaggatád,
nem volt idédben gonoszol teve,
mert csak híred-neved mindenek rettegtek.

Azért igazságnak valál bírója,
Az szép szízesésgnek valál koronája,
te tisztaságnak tiszta ótalma,
irgalmasságnak teljes kevetője.

Dicsérjük magyarok Szent László kerált,
Bizony érdemli mi dicséretönköt,
dicsérik ötet angyelok, mondván:
Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály.

Szent László király

Ének Szent László királyról (1500 körül)

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozza képeste kegyes kerály lennél.

Nekönk születil Lengyelországban,
Mennyből adatál nagy csudaképpen.
másszor születil szent keresztvítztl,
ösöndek nevén László lón neved.

Mikoron meglen gyermekded volnál,
kihoza Béla kerály jó Magyarországba,
hogy dicsekednl te két országban,
Magyarországban és Mennországban.

Letelepedel Bihar-Váradon,
ah városnak lól édes oltalma;
templomot rakatál Sziz Máriának,
kiben most nyugoszol minden tisztességvél.

Környöl fekesznek téged császárok,
püspökök, kerályok és jobbágyurak;
olaj származik szent koporsódból,
tetemed foglalták az szép sár-aranyból.

Téged dicsérnek szent zsolozsmával
papok, diákok és városnépek;
téged dicsér földnek kerekésgé,
mert téged dicsérnek Istennek angylei.

Te dicsekedel keráli székedben,
képed feltörttek az magas kőszálra,
fénlik mint nap, s ralyog mint arany:

Szent László király

Ének Szent László királyról (1500 körül)

Idvezlégý kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.

Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozza képeste kegyes kerály lennél.

Nekönk születil Lengyelországban,
Mennyből adatál nagy csudaképpen.
másszor születil szent keresztvítztl,
ösöndek nevén László lón neved.

Mikoron meglen gyermekded volnál,
kihoza Béla kerály jó Magyarországba,
hogy dicsekednl te két országban,
Magyarországban és Mennországban.

Dr. Sári Mihály

A reformáció: a magyar nyelv és kultúra, a nemzetmegmaradás egyik pillére

A feltételezett csatahely Gyulafirátót és Királyszentistván között
(Fotó: Internet)

Az ezer éves pillérek állnak ma is...

Nostradamus középkori jövendő mondó és Immanuel Wallerstein legújabb kori amerikai szociológus és történész jóslatai ellenére itt lakunk a Kárpát-medence közepén, „Megfogya bár, de törve nem”. Csoda.

Csoda, hogy a magyarság a honfoglalás korában a szláv, a germán és latin nyelvű népek gyűrűjében, a keleti sztyepei népek állandó támadó hullámaiban fennmaradt, s további ezer éven át nyelvét és kultúráját meg tudta őrizni. Szabó István történész „A magyarság életrajza” című munkájában leírta, hogy a honfoglalók germán, morvaszláv, délszláv, bolgár-török, gepida, avar és romanizált városi népelemekkel találkozhattak, ám nem vették át azok nyelvét, s a honfoglaló törzsek ötörök és más nyelvű népcsoportjait is magukba integrálták. Németh János István kultúrantropológus a magyar kultúra „befogadó –tagoló” sajátosságaival magyarázza a magyar nyelv és kultúra megmaradását.

A római katolikus vallás államvallás lesz

Amikor Bulcsú és Tormás herceg, Árpád dédunokája Krisztus után 945-948 között Bizáncban járt Bóborbanszületett Konstantin császárnál, a császár feljegyezte, hogy a magyar nyelv mellett nem csak értik, hanem beszélnek is a kazár nyelvet. A bizánci Szkülitzész pedig azt jegyezte fel, hogy a Tiszántúlt, Erdélyt uraló „nagyúr”, Gyula 950-ben járt Bizáncban, ahol megkeresztelkedett. A bizánci ortodox keresztény vallás szerint keresztelték meg lányát, Saroltot is. A bizánci kereszténység teret kapott a Kárpát-medence keleti és részben a déli területein, Bizánc pedig szövetségeket szerzett az Árpád-házban is.

Azonban 972. Húsvétján I. és II. Ottó társ-császárok Rómában jártak. Hazafelé tartva megálltak St. Gallenben. Itt tudhatták meg, hogy a magyar Géza herceg a megkeresztelést kezdeményezte. A császárok felkérték Sankt Galleni Brunót Géza az és öccse megkeresztelésére, Géza „rex” az István, testvére a Mihály („dux”) nevet kapta. A családon belül két keresztény val-

lás ütközött össze. A bizánci keresztény irányt csak megerősítette Géza Sarolttal kötött házassága 970 körül, 972 után pedig az erős akaratú Sarolt bizánci orientációja erősödött meg. Ő alapította a veszprémi apácák ortodox monostorát is. Nagy volt az esély arra, hogy Bizánc világi hatalmi modellje és egyháza teret nyerjen az egész Kárpát-medencében. Szent Adalbert püspök azonban 994-96 között megkeresztelte a fejedelmi pár „Vajk” néven született gyermekét, aki az „István” nevet kapta. Ugyancsak Adalbertnek köszönhető, hogy István feleségül kapta II. Henrik bajor herceg lányát, II. Henrik német-római császár húgát. A leánykérés 995-ben, a házasságkötés 996-ban, a kölni dómban történt. A „legkeresztényibb” Gizella a nyugati hatalmak és a pápa támogatásának ígérete is volt, s a Sarolt egyházát, a bizánci kereszténységet meggyengítette István mellett a római katolikus egyházat támogató királynő. Az „egyházszakadás” előszelét érezhetjük ebben a folyamatban, amely végül 1054. július 16-án, I. Béla uralkodása idején történt meg Róma és Bizánc között. A római katolikus egyház vallási irány-

és a nyugat-európai feudális állammodell végül 997. őszén, szeptember végén vagy októberben a veszprémi csatában dönt el, amikor a bajor és császári seregekkel megerősített fejedelmi csapatok legyőzték Koppány vezér hadait.

A római katolikus egyház szervezetei, intézményei, püspökségei és érsekségei, egyházmegyéi Szent István korában kiépültek, létre jött a Magyar Királyság állammegtartó egyháza és a feudális társadalmi rend ideológiai alapjait biztosító, igazoló szervezete lett. Ez az egyház és a Magyar Királyság, mint állam az európai és a magyar kultúra, a nemzet a megmaradásunk két pillére, máig fennmaradt.

A harmadik pillér megteremtője: a reformáció

A XII-XVI. század az eretnekmozgalmak (paulánusok, bogumilok, katarok, elbigensek, valdensek) időszeke. Ez a korszak a kézműipari forradalom, a városforradalom, a nagy földrajzi felfedezések időszeke, a népességrobbanás kora is. A föld megművelésének újabb technikái és módszerei, a mesterségek önállóodása, termelékenység intenzív növekedése lehetővé tették újabb társadalmi csoportok, az értelmiségiek kiválását: tudósok, művészek, tanítók kaptak megbízásokat, amelyekből meg lehetett élni. A hajózás megbízható technikai háttere: a kolostorkartográfia, a portolán-térképek, az iránytű használata utat nyitott a földrajzi új felfedezésekhez, annak nyomán Európába beáramlott az arany. A szárazföldi és tengeri kereskedelem robbanásszerűen megnőtt, a tűzfegyvereket is felfedezték, a hatalom és birtoklás vágya mérhetetlenül megnőtt a feudális uralkodókban, nagyurakban, egyházi vezetőkben. A feudális rend alap termelési egysége, a falu mellett nagy létszámú városok születtek, ahol ezrek, tízezrek élhettek együtt. Magyarországon is igen hamar kialakult a bányaváros, szabad királyi város, a mezőváros együttélési kerete.

A polgárosodás légkörében a humanizmus, a reneszánsz szárnyra kapott, az irodalom, a

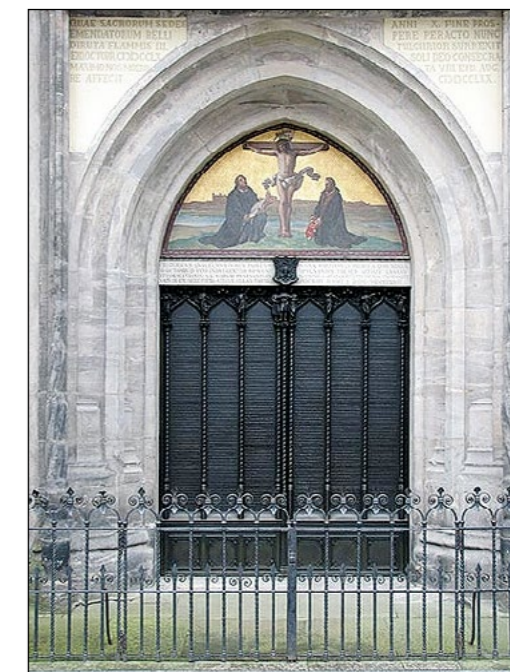
zene új fogyasztókkal gazdagodott, a nyomdászat olcsóbbá tette az írásműveket. A festészet, az építészet nyitott a világra, nyelte az aranyat, s a versenyben az egyház járt elől a templom- és palotaépítészetben, az önmagukat, hatalmukat megőrizni kívánó egyházatyák. Pápáink rendhagyó viselkedése kirívó volt. VIII. Ince pápa szentesítette a „boszorkány-hitet”, VI. Sándor (Borgia) udvarában a cselszövés, a bor, a méreg és a vér folyt, II. Gyula hadvezéri babérokra törekedett, s annak halála után Giovanni di Lorenzo Medici X. Leóként a nőket, a bálákat, ünnepélyeket kedvelte. Amikor az egyházi adókból származó vagyon elkopott, a „búcsúcédulák” bevételeivel igyekezett az egyház fedezni a mérhetetlen költségekét. Ebből jutott olykor egyes államok uralkodóinak is.

Előreformátorok, reformátorok

Az egyház „túlhatalma” és a tisztviselők életmódja korán szemet szúrt: John Wycliffe teológus, reformátor, egyetemi rektor Angliában bontott zászlót a megtisztult vallásért. Ez jól jött III. Edward királynak és parlamentjének a pápaság elleni harcban, így az előreformátor Wycliffe 1384. Szilveszterén békében hunyhata le a szemét. Nem így Husz János cseh pap, a prágai egyetem professzora és korai nyelvújító, akit Vencel király, a királyné, a cseh érsek és a cseh nemesek is támogattak, ám Konstanzbán 1415. július 6-án a hitújítót máglyán elégették.

Ugyancsak az egyház tanításainak és gyakorlatának megreformálását tűzte célul az itáliai Jeromos Savonarola domonkos rendi szerzetes, hitszónok. Neki nagyobb szerencséje volt, az ő jutalma előbb a kötel általi halál, majd a máglyán elégetés lett.

Husz év sem telt el, s újabb reformátor tűnt fel, ezúttal a császárságban: Luther Márton Ágoston-rendi szerzetes, lelkész, teológus, haláláig a Wittenbergi Egyetem professzora. A hagyományok szerint 1517. október 31-én a vártemplom kapujára tűzte ki nézeteinek 95 pontját, amelyet szeretett volna megvitatni a hívőkkel és teoló-

A wittenbergi vár templomának bejárata
(Fotó: Internet)

gusokkal. Valójában ezen a napon küldte el 95 pontba foglalt téziseit Albert mainzi érseknek, miként lehetne a római katolikus egyházat a régi erkölcsébe visszahelyezni. Később mint egyházmegújító reformer állt a mozgalom élére, s vált annak emblematikus vezetője.

Kedvező európai politikai szelek

Ebben a korban Európára a Habsburg-ház fenyegető hatalma is rátelepedett. I. (Szép) Fülöp Ausztria főhercege, Kasztília és Leon királya, Burgundia hercege, stb. Európa-hatalomra vágyott, s ezt gyermekei révén érthette el. Gyermekei: Eleonóra I. Ferenc francia király felesége; Károly V. Károlyként német-római császár; Izabella dán, norvég svéd királynő, II. Keresztély felesége; Ferdinánd német-római császár; a cseh és magyar király II. Lajos felesége Mária; Eleonóra I. Mánuel portugál királyhoz ment feleségül. A Német-Római Császárság számtalan apró királysága/fejedelemsége, az európai hatalmak Dániától Portugáliáig vesztélyeztetve érezték hatalmukat, autonómiájukat, miként ma az Európai Unió országai tartanak az EU Bizottsága központi hatalmának meg erősödésétől. A reformáció szövetségesre talált a független Svájcban, a császárság apró államaiban, fejedelemségeiben. Luther Márton III. (Bölcs) Frigyes választófejedeleme védőszárnyai alatt élhetett. Svájc szabad kantonjai hasonló menedéket jelentettek a reformátoroknak, s itt Luther téziseinek megjelenésétől számítva két év múlva Zwingli Ulrich, egy generációval később Kálvin János reformátorok építhették ki egyházi és szellemi bázisaikat, Angliában pedig VIII. Henrik anglikán egyháza épült ki.

A szellem kiszabadul a palackból

Az egyházteremtő reformerek a római katolikus egyház tanait, jogrendszerét, szervezetét, működését akarták megújítani. Sosem gondolták, hogy a reformált egyház egyben ideológiát is teremt, amely nemzetek fennmaradását segítik, országok, fejedelemségek önállóságát erősítik, a reformok irányzatainak konvergencia tételei pedig soha nem gondolt társadalmi és gazdasági, kulturális folyamatokat indukálnak. John Wycliffe-től Kálvin Jánosig néhány közös gondolatot hangsúlyoznak:

Savonarola kivégzése, Firenze (ismeretlen festő) (Fotó: Internet)

Luther Márton (Fotó: Internet)

Zwingli Ulrich (Fotó: Internet)

Kálvin János (Fotó: Internet)

1. Közös gondolat, hogy a Biblia (Írás, Ó- és Újszövetség) abszolút norma (norma normans)
2. Üdvösség Isten kegyelme által történik. Az ember bűnös, egyedül a hit révén, Krisztus személyében üdvözl. Jézus Krisztus szerepe megnő az új vallásban.
3. A Biblia mindenkihez egyként szól. Papi hierarchia kizárólagos közvetítéséhez nem kötődik az Istennel és szavával való közvetlen találkozás. A szöveg olvasása maga a találkozá-

si aktus, s cél, hogy minél több ember találkozzon Istennel az Ige révén, így a találkozás nyelve a nemzeti nyelv.

4. Predesztináció elve: nem az emberi sors, az ember jó vagy rossz meghatározottságát jelenti, hanem azt, hogy aki hisz Istenben és Jézus Krisztusban, az üdvösséget nyer. A Biblia alábbi igéjére kell itt hivatkozni: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” Max Weber is úgy véli: „Isten azon segít, aki maga-magán segít...a kálvinista...az üdvösségét-helyesebben az erről való bizonyosságot-maga teremti meg.” Mindez átvezet a szabadság kérdéséhez.
5. A reformáció etikája -a szabadság etikája kérdésében Max Weber „Protestáns etika és a kapitalizmus szelleme” című munkája a puritanizmus jelenségeire építve állapítja meg, hogy a reformáció tanai a prekapitalizmus ideológiáját is jelentik. a magyar protestáns egyház „peremprotestantizmus”-a lazábban kötődik a kapitalisztikus léthez, s kritikával fogadja a cikk szerzője is Max Weber kijelentését: „...a protestánsok... úgyis mint uralkodó, úgyis, mint alávetett réteg, úgyis, mint többség, úgyis mint kisebbség olyan különleges hajlamot mutattak a gazdasági racionalizmusra, amilyent a katolikusoknál sem az egyik, sem a másik helyzetben ilyen módon nem tapasztaltunk és nem tapasztalunk.” Az ízig-veéig debreceni protestáns Csokonai Vitéz Mihály a debreceni Kollégiumban tanult, s „A fősvény” című versében megfogalmazott gondolatok gyakran összecsengnek Weber megállapításaival. (A vagyon felhalmozásának akkor van értelme, ha azt működtetik a közösség érdekében, ha az ember életét, minőségét jobbjítja.) A nemzetek maguk határozták meg a „konfessio”-jukat, a magyar hittételeket 1557-ben a csengeri szinóduson 11 pontban rögzítették. A Második Helvét Hitvallás és a Heidelbergi Káté a Magyar Református Egyház minden gyülekezetében elfogadott hitvallás, amelyet a svájci kantonok és protestáns városok latin és német nyelvű változatban 1566-ban elfogadtak, egy évvel később a debreceni zsinaton pedig a magyar lelképásztorok is. (Magyar nyelvű fordítását 1616-ban Szcenci Csene Péter végezte el.)

A harmadik pillér

A magyar kultúra és nemzetmegmaradás harmadik pillére nem más, mint a reformáció és a protestáns egyházak intézményrendszerének kialakulása. A reformáció fél évtized alatt ismertté vált a Magyar Királyságban. A főurak és főpapok, a királyi udvar, II. Lajos és Mária királyné szimpatizáltak az új vallással. Érdekeik is afelé irányították, hiszen a cseh-magyar király Csehországa a Német-Római Birodalom része volt, s a függőség a király és az ország számára is teher volt. Noha életükkel játszottak az új hit követői, vándorprédikátorok hirdették az új hitet, a háttérben ott voltak a támogatók: Mária királyné, Johannes Henkel, a királyné gyóntató papja, Perényi Péter koronaőr, Nádasdy Tamás nádor, a Batthyány család, a Wittenbergben tanult Konrad Cordatus budai lelkész. 1526. után a reformáció hulláma átcsapott a teljes Magyarország területén. Egyre több támogatója és hívője lett a protestáns vallásoknak, közöttük említhetjük enyingi Török Bálintot, a pápai-debreceni nagyurat, valamint a Thurzó családot.

Dévai Bíró Mátyás, Sztárai Mihály, Ozo-

rai Imre, Szegedi Kiss István, Méliusz Juhász Péter, Huszár Gál, Bornemissza Péter a lutheri és melanchtoni, majd a kálvini, helvét hitvallást követve építették ki a hazai protestáns egyházi intézményrendszert: templomokat és templomi közösségeket, az egyházmegyéket, a közösségeket vezető papok képzését. Ez utóbbiban a wittenbergi és a krakkói egyetemek domináns szerepet kaptak. A középkor végén kiépült egyházmódellet átvészelte az ellenreformációt, középkortól fogva megszakítás nélkül létezik Magyarországon. Ez az egyházi intézményrendszer, a protestantizmus és Erdély, a Felvidék viszonylag épségben maradt magyar kultúrája adta a kovászt a török kiűzése után a magyar népesség és az ország újra szervezéséhez, a megmaradáshoz.

Népességfogyás és betelepítés: a magyarság és a protestantizmus új veszélyforrása

A magyar népesség a török után is fogyatkozott a Rákóczi szabadságharcban. A népesség pótlására a király, a főurak szisztematikus betelepítési folyamatot indítottak el. (Ubi populus, ibi obulus”-Ahol emberek vannak, ott az adóforint is folyik.) 1690-ben 40 ezer szerb család hagyta el a szerbiai lakóhelyét a török megtorló hadjárat miatt, s vonult végig Arsen Csernovics ipeki pátriárka vezetésével a Duna mellett, s hoztak létre szerb többségű településeket Mohácstól Budán át Szentendrétig, hitük a szerb ortodox vallás volt. Az új népek kolonizációja két fázisban zajlott le. 1698-1740 és 1748-1788 között. Itáliaiak, elzászi franciák, cigányok, zsidók, görögök, macedónok, ruthének jöttek a földünkre. Tömegesen áramlottak a katolikus németek Bajorországból, Thuringiából, Felső-Hessen tartományból, Szászországból. Nagy számban kapott az ország új lakosokat Karintiából, Badenből, Württembergből, Steyerországból, Felső-Ausztriából. A látványos német nyelvű csoportok áttelepülésnek külön neve volt: Schwabenzug, amelynek eredménye a Duna-Dráva szögletében a „Schwäbische Türkei” (Sváb Törökország) német etnikai többsége lett, de a Bakony térségében, Pest-Buda körül, Szatmárban számosan települtek le. A szlovák, román, szerb, német és más határmenti népek ekkor az ország szíve felé 50-100 kilométerrel kerültek közelebb, elfoglalva az üres tereket, településeket, Gyula és Szarvas körül nagy tömbben szlovákok töltötték ki az üres teret. A népek és vallások sokszínűsége az államvallás és államnyelv kérdését is felvetette. Kollonich Lipót horvát-osztrák családból származó magyar főúr, császári miniszter, esztergomi érsek 1689-ben „A Magyar Királyság berendezése - Einrichtungswerk des Königreichs Hungarn” című 500 oldalas művében az ausztriai közigazgatás és a német nyelv hivatalos bevezetését javasolta a Magyar Királyság területén. A protestáns és magyar nyelvű templomnak, iskoláknak, Erdély és a Felvidék megmaradt magyar nyelvű lakosságának, a császári udvar néhány józan gondolkodású hivatalnokának köszönhetjük, hogy ma magyarul beszélhetünk.

Az Ige könyve, a Biblia

A Biblia egyes részeinek vagy egészének magyarra fordítása valószínűleg már az Árpád-házi királyok udvarában, az udvar és a királyi család igényei alapján kezdődhetett el. Breviáriumban előfordulnak 1200-tól rész szövegfordítások, un. lectio-k, illetve kodexekben is találunk Biblia-fordítás részeket. A Huszita Biblia, Tamás

A Vizsolyi Biblia (Fotó: Internet)

és Bálint részfordítása a Vulgata alapján Moldvában röviddel 1420 után jelent meg, a Bécsi kodex, a Müncheneri kodex és az Apoc Kodex őrzik másolatban. Tudjuk, hogy Bátori László pálos szerzetes kézzel írott Biblia fordítását 1485 körül a Bibliotheca Corvina-ban meg lehetett találni. Budán, Mátyás korában Hess András nyomdája ugyan működött, de a Biblia-fordítások első nagy hulláma a XVI. század első negyede utánra datálható. Azok közül legismertebbek Komjáti Benedek: A Szent Pál levelei magyar nyelven, 1533; Pesti Gábor: Új Testamentum magyar nyelven (valójában csak a négy evangélium) 1536; Sylvester János: Új Testamentum magyar nyelven, 1541 (Az első teljes magyar Újszövetség-fordítás); Bencédi Székely István: Zsoltárok, 1548; Heltai Gáspár: Biblia (Krónikák, Eszter, Nehémiás,

Ezsdrás, Jób könyve hiányoznak belőle), 1551-55; Méliusz J. Péter: Ésaías és az Újszövetség, 1567. A reformált egyházaknak szüksége volt egy hiteles, kezelhető, nem túlzottan drága nyomtatott Biblia fordításra, amelyet minden egyházközség, a gazdagabb középnevelésű, kisnemességű meg-szerezhetnek és használhatnak. Károli Gáspár „Vizsolyi Bibliája” teljesítette be ezt az igényt.

A Vulgata és más, görög és héber Szentírás-szövegek ismeretében Károli Gáspár gönci lelkész készítette el a fordítást, az utolsó lapokat az ifjú Szcenci Molnár Albert egyenként, futva vitte a nyomdába Göncről Vizsolyba. Mantskovit Bálint vizsolyi nyomdájában készült el mű 1590. július 20-án. Külön érdekesség, hogy Bornemissza Péter nyomdáját megvásárolta Mantskovit, s ezen készült a mű, amely egyenként 6 kilogramot

nyom, 2412 oldalon adja közre a Szentírást. Nem tudjuk pontosan, hány könyv került ki a nyomdából. A becslések alapján 700-800 kötetről lehet szó, amelyből máig 51 darab maradt fenn. (Fel-lelhető Magyarországon 20 darab, Erdélyben 14 darab, Szlovákiában 13 darab, Csehországban 2 darab, Dániában és Ausztriában 1-1- darab.) A veretes, hajlékony, szép irodalmi nyelven megírt Biblia alighanem a nyelvünk egyik legfontosabb öre volt a középkorban, az újkorban, máig. Egy-egy darab mai ára 25-30 millió forint.

Bibliára van szükség templomban, családban, iskolában

A Vizsolyban elkészült Biblia –mennyiség töredéke volt a tényleges igénynek. A nyomdászok – akik legtöbbször protestáns papok (például Huszár Gál), költők (lásd. Bornemissza Péter) írók (például Heltai Gáspár szép-író, műfordító) professzorok (például Apáczai Csere János) voltak. Hitük és meggyőződésük szerint vállalták a nyomdász keserves munkáját, de a nyomdászati vállalkozás is volt. Nyomdagépet meg kellett vásárolni, ahhoz betűkészlet, jó minőségű papíryanag, vízálló festék, stb. kellett, a műveket könyvesbolt híján szállítani kellett, így egy-egy biblia – noha a kor előre haladtával egyre olcsóbb lett- ára az anyagköltséget, a munkadíjat, a nyomda használatának díját és a hasznát is tartalmazta.

Misztótfalusi Kis Miklós a korabeli nyomdászok legjobbjika volt, ő készítette az első nyomtatott szakácskönyvet. Amszterdami tartózkodása idején, 1645-ben 3500 darab magyar nyelvű Bibliát nyomtatott ki saját költségén, hozta

Fotó: Internet

16. századi hazai nyomdahelyek

haza szekéren. Számos ország, fejedelem, egyházak, főurak voltak a megrendelői. A mai Janson és Antikva betűtípus megalkotója, ám héber, görög, örmény betűket is metszett, s elkészítette az első grúz nyomtatott abc-t.

A XVI. század végére, a XVII. században valóban már nyomdaiparról beszélhetünk, amely a naptáraktól a szépirodalomig, a Bibliától a tudományos értekezésig állított elő nyomdai termékeket. Valamiképp mégis igaz Max Weber állítása a protestánsok gazdasági racionalizmusáról.

Az olvasni, írni, számolni tudás követelménye: iskola kell!

Iskolák kellene: kollégiumok, filiák, könyvtárak (Debrecen, Sárospatak, Pápa, Nagyenyed)

Fotó: Internet

A Római Katolikus Egyháznak is voltak iskolái. Alapfokon plébániai, városi plébániai, magasabb fokozaton káptalani, kolostori iskolahálózatot építettek ki, s 1367-ben Pécsen, 1467-ben Pozsonyban, 1635-ben Nagyszombaton alakultak egyetemek is. A protestáns egyházak mindezekkel párhuzamosan kiépítették iskolahálózatukat, hogy minél szélesebb lakossági réteg tanuljon meg írni-olvasni, számolni, s találkozzon a Biblia révén Istennel. A Debreceni Kollégium és bősörményi filiája képzési rendszere például így épült fel:

5 osztályos elemi oktatás: ábécések, írók, olvasók, számológok, katekizálók részére

Hétosztályos középiskola: grammatisták, declinisták, comparatisták, coniugisták, syntaxisták, poeták, logicusok

A Kollégium „főiskolai” képzése 5 évfolyamos volt, s a deákok metafizikai, filozófiai, jogi, két teológiai évfolyamon tanultak.

A kiváló képességű, eredményű tanulókat az egyetemre is, gyakran több egyetem-mel is megismertkedtek, amelyek közül néhányat említünk meg: Wittenberg, Jena, Oxford, Franeker, Leiden, Utrecht, Prága, Krakko, Haldervijk. Ez utóbbit azért nevezzük meg, mert itt doktorált Franekerben, Leidenben, Utrechtben felkészült Apáczai Csere János, a Gyulafehérvári, majd a Kolozsvári kollégium professzora. Innét hozta Erdélybe asszonyát, Aletta van der Meent gazdag polgárlányt, nyomdáját, kinyomtatott könyveit.

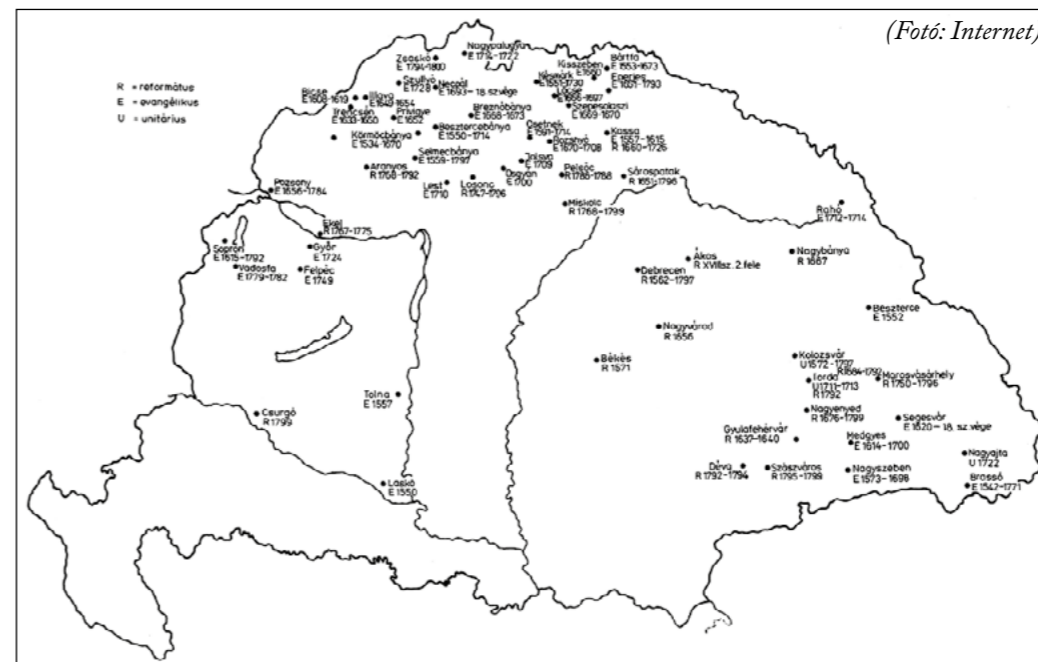
Az egyetemi tanulmányokat a fejedelmek, a református egyház, a kollégium vagy főurak támogatták, a végzettség megszerzése után rendszerint hazarendelték a támogatottakat, s tanárként, papként, hivatalnokként alkalmazták Magyarországon. Gyakorlat volt az is, hogy minden külföldet járt egykori diák magával hozott egy-két három kötetet tanulmányai szín-helyéről, amelyeket a kollégiumi könyvtárnak kellett adományozni. A kollégiumok könyvtárai a régi és legfrissebb szakirodalommal, szépirodalommal rendelkeztek, amelyeket a deákok is használtak. A könyvtárak gyűjtő, megőrző, ismeretközvetítő funkciója a protestáns iskolákban is erőt, s gazdag könyvtárművelés ma is figyelemre méltó. A protestáns iskola a nemzeti nyelv és kultúra,

Az élő szó hatalma- hitvitázó drámák

A hitvita az ókori keresztény gyülekezetek korától létező, különféle nézeteket ütköztető, többségében szóbeli teológiai konfliktus. Időszámítás utáni IV. században az egyházi (homousion) és a hasonló lényegű (homoiousion) hitmagyarázó elv a teológiai gondolkodás egyik ütközési pontja volt. Ezt a kort idézi meg Madách Imre „Az ember tragédiája” drámájának VII., konstantinápolyi színében. A reformáció korában a hitvitákkal újra találkozunk. Az iskoladráma hitvitázó változata erősödött meg, amely valójában fiktív párbeszédre épülő sajátos prédikátor-irodalomként jellemezhető, bár olykor iskolai színpadra is kerültek a darabok. A kollégium végzős növendékei gyakran hitvitázó drámával zárták képzésüket. A zsolnári Sztárai Mihály nyitotta a sort a „Papok házassága” (1550) és az „Igaz papság tükrö” (1559) című, dialógusra épülő munkáival, majd Magyar István, Nádasdy Ferenc udvari papja írta a papistákat támadó „Az országban való sok romlásnak okairól” (1602) című hitvitázó dráma került a pódiumra, s végtelenre nyúlik a kollégiumokban bemutatott darabok száma. 1561-1773 között 44 jezsuita rendi iskolában több, mint 4000 iskoladrámáról tudunk, azonban azok nyelve a latin volt. A protestáns iskoladrámák magyar nyelvűek voltak. Erdemes megemlíteni a magyar reformációhoz köthető, kisarjadó világi drámát is. Ismeretlen szerzőtől ered, 1569-ben keletkezett a magyar nyelvű „Comodia Balassi Menyhárt árultásáról”, Bornemissza Péter „Magyar Elektra” című műve 1558-ban, a protestáns Balassi Bálint „Szép magyar komédia”-ja 1588-ban készült. Az alábbi térképen a hitvitázó drámákat bemutató református, evangélikus és unitárius iskolák hálózatát ismerjük meg. A magyar drámairodalom és a színház a protestáns iskoladrámákból, világi drámákból is merít, amelyek nemzeti nyelven, közérthetően és választékosan szólnak tömegekhez, s erősítették magyarságukat. Kutatni lehetne a reformáció és az építészet, képzőművészet, ének és a zene nemzeti kultúráját megőrző és fejlesztő szerepét, itt azonban erre nem vállalkozunk, a protestáns intézményrendszerek értékeire koncentráltunk.

A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtára ma (Fotó: Internet)

(Fotó: Internet)

A magyar nyelv és nyelvújítás

A magyar felvilágosodás korszakának kezdetét Bessenyei György „Ágis tragédiája” művének megjelentetésétől jelöljük, ez az év 1772. Innét számolhatjuk a nyelvújítás harcait, amelyet 1872-ben vélek lezáródnak. Fogadjuk el, hogy a magyar nyelv megreformálására szükség volt mind a tudományos, mind a művészi, mind a köznyelvben. Időnként minden nyelv, amely fenn maradni rendeltetett, átesik a nyelvújítás modernizációs folyamatán. A nyelvtani rendszerek modernizációja, a szókincs bővítése napjainkban is aktuális. Talán az meglepő, hogy a nyelvújítást a protestantizmus hozta köztük- igaz nem mereven, de bizonyíthatóan. A protestáns Bessenyei a XVIII. század végén a „Magyarság”, „A magyar néző”, „Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék” című írásával a nemzetvédelem fontos intézményeinek és a nyelv megújításának céljait tűzte a magyar értelmiség és felelős nemesség elé. A „Magyarság” dolgozatában mondja ki a szentenciát: „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem.” A kálvinista Kazinczy Ferenc a nyelvújítás élére állt. A református Csokonai Vitéz Mihály költői örökségét a nyelvújítási harc részeként értel-

mezzük, mint ahogy az ortológusok és neológusok közötti vitát is. Szemere Pál, költő, a nyelvújításban lelki rokon, iskoláit Kiskunhalason, Nagykőrösön, Pápan, Sárospatakon, Pozsonyban vezette. Kölcsey Ferenc református, sirhegye is a csónak alakú fejfás szatmárcsekei temetőben van. A Himnusz a racionálisan érvelő, Istenhez közvetlenül szóló, a magyar néperért aggódó ember imája. Katolikusnak nevelt Vörösmarty Mihály megbízható pályatárs, s a nyelvújítás iránt elkötelezett volt. Utolsó költeménye „A vén cigány”, s a „Szózat”-ban megfogalmazott nemzeti elkötelezettsége egy táborba köti a nemzet megmaradásáért és kultúráért küzdőkkel. A katolikus pap Révai Miklós egyetemi tanár, a magyar történelmi nyelvészet megalapítója, a magyar tudós társaság egyik koncepciójának megformálója is a neológusokat támogatta.

Egészében: a magyar nyelv és kultúra a nemzet és intézményei, közösségek és egyes polgárok között szervesült kötőszövet. Ezt ismerték fel a középkor reformátorai, s a gondolat határozta meg a protestáns intézményépítés gyakorlatát. A sok évszázados nemzeti nyelvért folyó küzdelemnek végül az eredménye megszületett 1844-ben, amikor a magyar Diéta hivatalos nyelvének fogadta el a magyart, s ezt törvénybe is iktatta.

(Fotó: Internet)

Református Nagytemplom, Debrecen

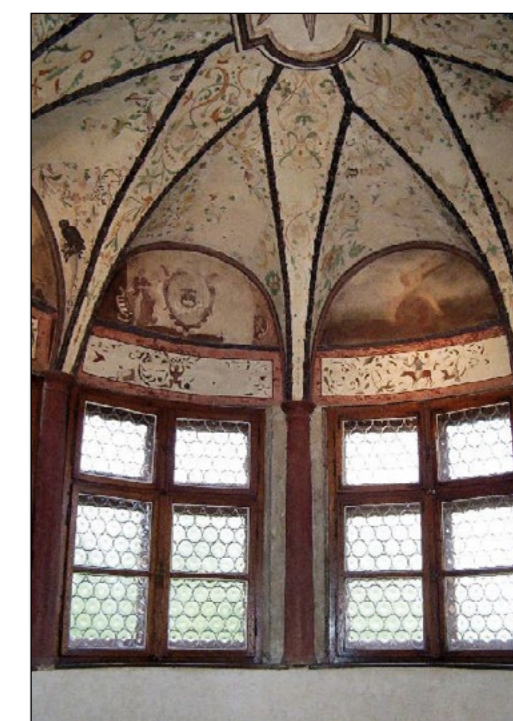

Bocskai téri Református Templom, Hajdúböszörmény

A magyar nép megmaradásáért folytatott harcában helyesen választott: Bocskai hajdú, Thököly fejedelem harcosai, Tokaji Ferenc felkelői, II. Rákóczi Ferenc kuruc „Istennel a hazáért és szabadságért” harcoltak. Wesselényi- Frangepán- Nádasdy- Zrínyi- I. Rákóczi Ferenc összeesküvése szimbolikus helyszíne Sárospatak várának sub rosa terme volt. Petőfi Sándor két évszázaddal később így írt a XI. úti levélben: „Délután értem Patakra. Szent föld. E város volt a magyar forradalmak oroszlan-barlangja. Itt tanyáztak a szabadság oroszlanai.”

A múlt időre emlékezhetnek a debreceni Nagytanplom falai, ahol 1849-ben kimondták a Habsburg-Lotharingiai ház trónfosztását.

A reformáció 500. évét ünnepeljük ebben az évben. A protestáns vallás számos ország és nemzet megmaradását hozta Európában. A mi református hitünk is az európai kereszténység, a magyar nyelv, a magyar kultúra örökségét adta át nekünk, s adja tovább utódainknak, amely a nemzetünk és országunk megmaradásának harmadik pillére.

Sárospatak, Sub rosa terem (Fotó: Internet)

Balla Zoltán

Negyedszázados a Hajdúböszörményi Ifjúsági Ütősegyüttes

Engedtesse meg, hogy a böszörményi „doblovagok” bemutatásáról szóló írásomat egy kis tudományoskodással kezdjem. Az alábbi sommázat egy amerikai szerző – dr. Christiane Northrup szülész, nőgyógyász szakorvos, nemzetközileg is elismert író – „10 ok, amiért érdemes elkezdni dobolni” című írásából való.

„A dobolás mély relaxált állapotot hoz létre, általa jelentős mértékben csökken a szervezet stresszhormon szintje; képes elterelni a figyelmet a fájdalomról, mert közben endorfin és endogén opiátok szabadulnak fel a szervezetben, amelyek természetes fájdalomcsillapítóként hatnak; felpörgeti az immunrendszeredet, növeli a természetes T-sejtek (T-limfociták) számát, amelyek segítenek a rák, valamint a különféle vírusok elleni küzdelemben, beleértve az AIDS-et is; a dobkörök és a közösségi dobolások alkalmi lehetőséget teremtenek ahhoz, hogy kapcsolatba kerülj saját lelkeddel egy mélyebb szinten, miközben kapcsolatba kerül a többi hasonlóan gondolkodó emberrel is; összehangolja a testet és a tudatot a természetes külvilággal. A sámánok gyakran használnak dobot azzal a szándékkal, hogy összehangolják a tudatot, a testet és a szellemet; a dobolással szó szerint ki tudod magadból dobolni a negatív érzése-

ket. A dobolás terápiás céllal is használható, mert segít megtanulni bánni a nehézséget okozó érzésekkel. Amikor dobolsz, a tudatod az élet áramlása felé mozdul el. Amikor áramlásba kerülsz az élet ritmusával, nem tudsz a múltaddal és a jövőddel kapcsolatos aggodalmad fogásában maradni. A dobolás hajtóerőt jelent a kreatív önkifejezéshez. Amikor közösségben dobolsz, nem csak te jutsz el az önkifejezésig, de visszajelzést is kapsz a többi résztvevőtől. A dobkor eszközt jelent a belső én feltárásához és kiterjeszti a tudatosságod, mialatt aktív részese vagy a közösségnek.”

Hiszem, hogy ezek a sajátosságok a böszörményi csapat tagjaira is jellemzőek. Nézzük hát, hogy a negyedszázadot átélte együttes honnan indult és hol tart napjainkban. Annyi bizonyos: sok helyi és országos dobgála áll már mögöttük. Szinte nincs olyan komolyabb városi rendezvény, amelyiken ne lennének ott az együttes tagjai. Gyakran kapnak meghívást az ország más régióiba is. Többen országosan ismertek közülük. Közöttük is Sándor László, aki huszonöt éve áll a csoport élén. E különös évforduló önmagában is indokolja, hogy visszatekintsünk az ütősök eddigi életfolyamára és megismerjük azt a különleges erőt, amelyik összetartja, működteti és újabbnál újabb produkciókra sarkallja őket.

Mindenekelőtt beszélj arról: melyik volt az a pillanat az életedben, amikor „dobfertőzést” kaptál? Hol és kitől tanultál dobolni?

Izgó-mozgó gyerek voltam. Elég korán felismertem a muzsika varázsát. De először nem is a dob érdekelt, hanem a furulya. Két évig tanultam ezen a hangszeren. Közben figyeltem az akkori Városi Fúvószenekar dobosait és volt egy pillanat, amikor nem volt nagydobos a zenekarban (az egyik indulóban viszont épp beütésre került volna sor) és én hangosan bekiabáltam egy „bumm” beütést, erre felfigyelt Lovas András tanár úr és kezembe nyomta a dobverőt, hogy folytassam a dobolást. Ettől a perctől kezdve lettem dobos és a dobtszak első éves „hallgatója”. A Bartók Béla Zeneiskola akkori igazgatója, Nagy László, mint tanszakvezető vezetett be a dobolás mélyebb rejtelmébe. Tőle tanultam meg, hogy mennyire fontos a rendszeres gyakorlás és a zenekarban való közös tevékenység.

Ki volt az, illetve kik voltak azok, akik segítettek a szakmai fejlődésedben? Mi vagy ki készítetted arra, hogy ütős együttest alakíts Hajdúböszörményben? Melyik intézmény fogadott be benneteket? Kezdetben hányan voltak? Egyáltalán: az elmúlt huszonöt évben hány tag dobolt az együt-

tesben? Vannak-e lánytagjaitok is? Honnan szereztétek a dobfelszereléseket, az egyenruhákat? Milyen kottákból tanultok? Van-e saját szerkesztésű dobkottátok?

A '90-es évek elején a hajdúböszörményi Bartók Zeneiskolában tanítottam. Az 1991/1992-es iskolaévben közel húsz nebuló dobolt az ütőtanszakon. Azon tanakodtunk, hogy ezeknek a gyerekeknek nem kellene elengedni a kezét és kitaláltam, hogy Böszörményben létre kellene hozni egy értékmegtérő/értékteremtő ütősegyüttest. Az eltelt huszonöt év eseményei, történései azt támasztják alá, hogy érdemes volt a kezdeményezésünk.

Kezdetekben a zeneiskola adott otthont számunkra. 1994-től a Silye Gábor Művelődési Központ a gyakorló műhelyünk. A taglétszámunk 20 fő, nyilván az évek alatt változtak a tagok, mert továbbtanultak, kinőttek az ifjúsági korosztályból, de hála a zeneiskolának, mindig jött helyettük utánpótlás. Néhányuknak már egy-két éves gyereke van, és ha sikerül majd őket is „megfertőzni” a dobolás szépségével, akkor őket is örömmel látjuk majd közöttünk. A huszonöt év alatt több mint százan fordultak meg az együttesben. Volt olyan időszak, amikor lányok is pergették a dobot.

A dobfelszereléseket részben a tagok szülei vásárolták, részben a böszörményi önkormányzat támogatta bennünket a vásárlásban. Természetesen voltak önzetlen szponzoraink is.

A klasszikus dobiskolákon kívül különböző utakon hozzájutottunk olyan külföldi (amerikai) kottákhoz is, amelyeket Magyarországon egyáltalán nem forgalmaztak. Mondván: a jazz a nyugati kultúra salakja. Azt sem nézték jó szemmel, ha egy konzervatóriumi hallgató jazzt játszott valamilyen formációban. Sőt olyan is előfordult, hogy egyik tanár tanulója nem nagyon barátkozhatott a másik tanár tanulójával.

Vannak saját kottajegyzeteink is, amelyeket most próbálunk rendszerezni, ezekből egy-egy koncerten játszunk is.

Néhány gondolatot hadd mondjak még két kiemelkedő mesteremről. Kovács Gyula – a magyar dobosok atyja – különösen kedves mesterem volt. Tőle tanultam a zene tisztelőtét, a zenei alázatot. A másik mesterem Jávorai Vil-

mos, akinek a kezei alatt 1996-ban hivatásos előadói művészi diplomát szereztem Budapesten. Neki köszönhetjük, hogy Kőbányán jazz szakiskolai oktatás folyik, ahol a legsikeresebb növendékeim is tanultak: Dési Tamás, Kéki Gergő, Oláh Antal, Oláh Gábor, Szabó Tamás, Czibere József és nem utolsósorban Takács Tamás, aki a HAFIM-nak (Hajdúböszörményi Fiala Művészek Egyesületének) az elnöke. Sajnos ezek a mestereim már nem élnek, de tudom, hogy fentről figyelnek bennünket.

Hogyan tudnád meghatározni az együttesetek zenei stílusát? Mennyit kell gyakorolnotok ahhoz, hogy műsorok legyenek egy-egy 10-15 perces produkciótok?

Hadd mondjam szerényen: az elmúlt évek alatt országosan is megismertek bennünket. Azt is meg kell jegyezni, hogy ezt a fajta dobshowt, csak mi műveljük Magyarországon. A mi dobolási stílusunk a latin zene alapjaira épül. Saját kompozícióinkkal szórakoztatjuk a közönséget. Mindenekelőtt azokat, akik kíváncsiak a játékunkra.

Ha azt szeretnénk, és ha azt akarjuk, hogy

hibátlan legyen egy 10-15 perces műsorunk, ahhoz bizony heti öt próba-alkalmat figyelembe véve három hónap gyakorlásra van szükség. Egyszerűbbre lefordítva: legalább 60 próbát kell dobolnia az együttes tagjainak.

Hogyan szerveztétek/szervezitek a programjaitokat, műsoraitokat? Évente hány, illetve milyen jellegű rendezvényeken szoktatok szerepelni? Magyarországon mely régióban léptetek fel eddig? Van-e kiemelt hely, ahová szívesen visszatértek koncertezni? Milyen a böszörményi közönség?

A mi zenélésünk örömmel. Fontos számunkra, hogy a dobolással „kiéljük”, hogy stílszerű legyenek: „kiverjük” az érzéseinket. De nagy bennünk a megmutatkozási vágy is. Gyakran előfordul, hogy felkérnek egy-egy előadásra, de előfordul olyan eset is, amikor egy-egy kész produkcióval mi magunk ajánljuk a műsorunkat valamilyen rendezvényhez.

Rendszeres fellépői vagyunk a ceglédi Nemzetközi Dobos és Ütős Gálának (évek óta külön nyitják az alkalmakra írt kompozícióinkkal nyitjuk a programot), a hajdúböszörményi városi rendezvényeknek: a Hajdúhétnek, a Veterán Motoros Találkozóknak, a Fák, virágok fesztiválnak, a Bezermeni Vigaszágoknak és nem utolsósorban a Középkerti Napoknak.

De megfordultunk már Vácott, a három évenként rendezendő Ütős Találkozón, Budapesten a „Mienk itt a Lánchíd” rendezvényen, az augusztus 20-i debreceni Virágkarneválon és a „Ligetfalja Fesztiválon” Nyíradonyban és Nyíracsháson és még sorolhatnánk a fellépéseink helyszíneit.

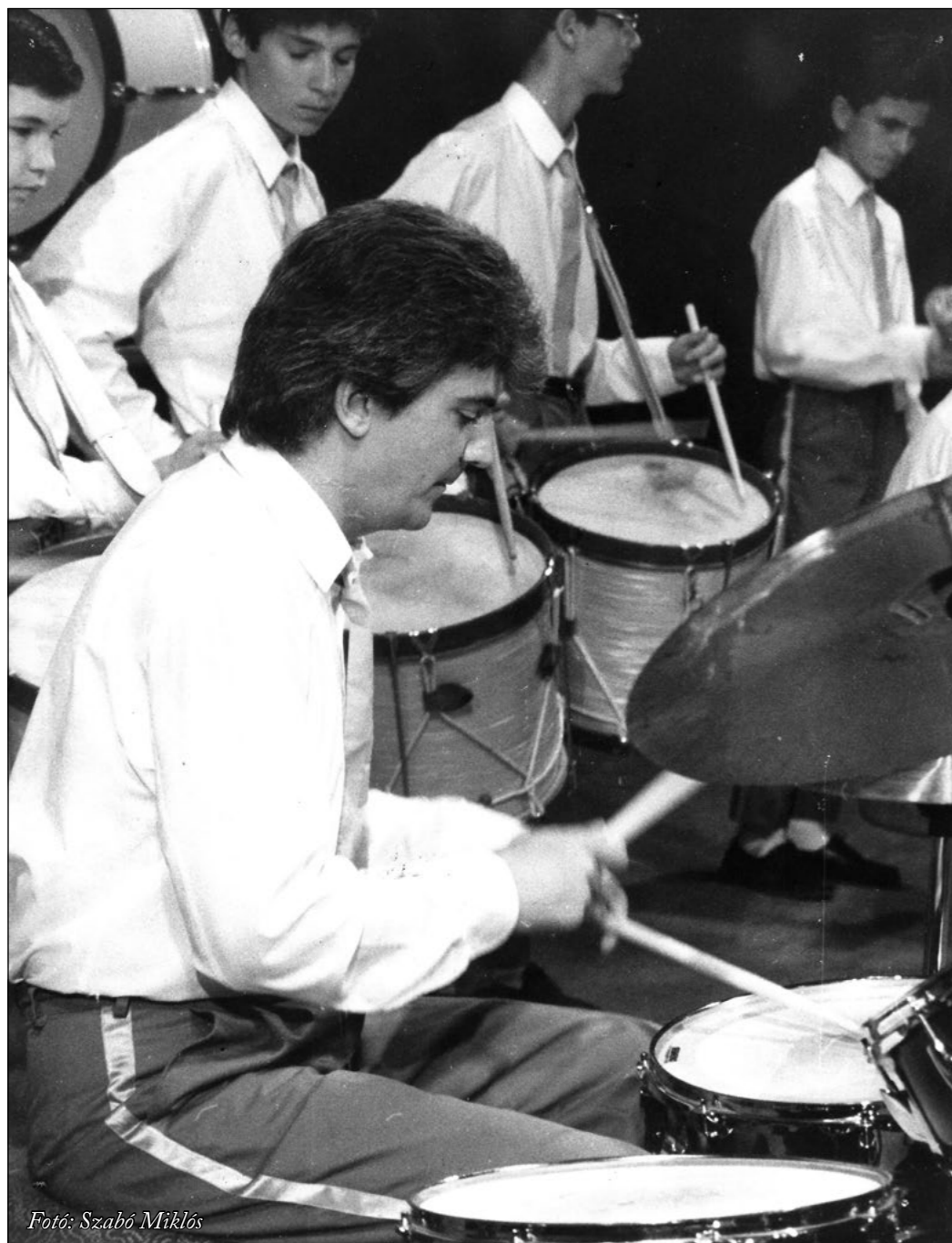
A hazai közönségünk a leghálásabb. Úgy érezzük, hogy kedvelik, szeretik a játékunkat. Mi pedig örömmel játszunk akkor is, ha ötvenen, százan vagy százötvenen kíváncsiak ránk. Játék közben figyeljük a mosolyaikat, ami azt jelenti számunkra, hogy jól muzsikálunk. Különösen kedvesek, aranyosak a kis gyerekek, akik izegnek-mozognak a ritmusra.

-Hogyan álltok a helyi elismeréssel?

Eddig állt minden választási ciklusban számmon tartottak bennünket a polgármesterek: tőlük elismerő oklevelet kaptunk. 2002-ben, az együttesünk tízéves fennállása alkalmából

Fotó: Venter Zsolt

Fotó: Szabó Miklós

az önkormányzat képviselő-testületétől megkaptam és a Város Napján átvehettem a „Hajdúböszörményi Gyermekeiért” című kitüntetést, amire azóta is nagyon büszke vagyok. 2016-ban pedig a HAFIM által alapított életműdíjban részesültem – ez is nagy örömmel tölt el. Ilyenkor látom, hogy volt értelme annak a több mint ezer koncertünknek, amelyekre ma már büszkén tekinthetünk vissza.

Kik azok a híres hazai dobosok, akikkel kapcsolatban vagytok és kik azok a híreségek, akikkel egy színpadon játszottatok eddig?

Mindenekelőtt Martonosi Györgyöt kell említenem, aki a mai napig meghatározó tanára, motorja, szíve, lelke a magyar dobvilágnak. Neki és kedves feleségének köszönhetjük, hogy olyan világsztárok tanítottak Magyarországon, mint Jojo Mayer, Dave Weckl és híres művésztársaik. Több alkalommal tanított nálunk az ifjú generációból Szendőfi Péter, aki a modern dobolás világába vezetett be bennünket. Nemrég volt itt nálunk Markó Ádám, aki balkezes – ő is nagyon sokat segít nekünk megérteni ezt a gondolkodásmódot, hiszen a dobfelszerelést neki másképpen kell összeraknia, mint a hagyományosan jobbkézeseknek. Ennek az egyik nagy előnye az, hogy a rajongó hallgatók a koncertek végén

nem próbálják meg megmutatni a mesternek, hogy ők mit „tudnak”.

A böszörményi dobos gáláinkat sok híresség tisztelte már meg – Kőszegi Imre, Jávor Vilmos, Lakatos „Pecsek” Gáza, László Attila, Lattmann Béla, Berki Tamás, Fogarasi János, Dresch Mihály, Pleszkan Frigyes, Oláh Emőd, Babos Gyula, Szendőfi Péter, Barabás Tamás, Kormos János és Elek István.

Ki azok, akik országos karrierig is eljutottak közületek?

A Kőbányai Szakiskolásokon kívül Lázár Tibor, Molnár Kristóf, ifj. Uzonyi László és természetesen a most még csak tizenkét éves Balogh Soma Zoltán, a Kismenők Tehetségkutató Verseny 2016. évi második helyezetteje, akik hírnevet hoztak Hajdúböszörménynek. Soma és a három hajdúnánási dobosunk – Dési Tamás, Kéki Gergő és Oláh Gábor – kivételével mindannyian a zeneiskolánk tanulói voltak. Ami azt bizonyítja, hogy nagyon jó alapot adott nekik ez az intézmény.

Elégedett vagy-e az együttes munkájával, szponzorálásával, támogatásával? Mire volna szükségetek ahhoz, hogy céljaitokat, terveiteket még zökkenő mentesebben megvalósíthassátok?

Nagy szerencsém, hogy vagány „fickókkal” dolgoztam és dolgozom. Értenek a nyelvemen és én is jól megértem az övéket. A lényeg az, hogy pontosan tudják, mit akarunk elérni. A gyakorlás – a mai rohanó világban – sokszor nehezen megoldható, de mindig találunk alkalmat arra, hogy színvonalasan felkészüljünk az előadásokra.

Hogy mire volna szükségünk? Egy jó számítógépre, projektorra és kivetítőre, hogy az interneten együtt nézhessük meg a nagy mesterek produkcióit, dobolási technikáját. És együtt hallgathassuk meg a jobbnál jobb muzsikákat. Mert ez otthon, egyedül nem mindig sikerül.

A polgármesteri alapból – utazásainkra – minden évben kapunk támogatást, melyet ezúton is köszönünk. Sajnos a korábbi szponzorálási forrásaink mára elapadtak. A vállalkozók az adományaikat nem írhatják le az adóikból.

Te magad játszol-e ütősként valamelyik zenekarban?

Sokszor szerettem volna összehozni egy kis böszörményi jazz együttest. Sajnos ez eddig még nem sikerült. De nem olyan régen lehetőséget kaptam arra, hogy a Kertész László Hajdúsági Irodalmi Kör Másik Oldal nevű zenekarában dobolhassak. Öröm számomra, hogy együtt játszhatok Papp-Für János (költő) szólógitárossal, Ványai Anita énekesssel, Rózsa Sándor basszus gitárossal és Kovács Zsolt ütőhangszeressel. Műsoraink zöme Papp-Für János és Rózsa Sándor megzenésített verseiből áll, de vannak közöttük kortárs költők versei is. Ezeknek a verseknek a megzenésítéséhez zömmel Gerendás Péter Liszt-díjas gitárművész és zeneszerző neve fűződik.

Hogyan fog telni a jubileumi év programsorozata? ... és mit tervez az elkövetkezendő tíz, vagy huszonöt évre?

Az idén többet fogunk koncertezni. De sajnos nem tudunk jubileumi gálát tartani, mert ahhoz nincs elegendő pénzügyi forrásunk. Készülünk egy jubileumi kiadvánnyal, amelynek az összeállításához biztató ígéretet kaptunk.

Ha az elkövetkezendő huszonöt évben legalább annyi jó fog történni az együttesünkkel, mint az eltelt huszonöt évben, akkor már most elégedettek lehetünk. Bízunk benne, hogy igazunk lesz és egészségünk is lesz hozzá.

Egy nagyon személyes kérdéssel zárjuk az interjút. - Hogyan viselte/viseli a dobos „hóbotodát” a feleséged ... és a gyermekeid?

Két gyermekem van. Gréta lányom zongorázni tanult, Gergő fiammal pedig együtt játszunk a zenekarban. Ők tudják, hogy mit jelent zenével foglalkozni. A feleségem anyai ágon híres zenész családból származik (Hajdú András volt az, aki a „Hajdú induló”-t komponálta. Ezt a Hajdúböszörményi Ifjúsági Fúvószenekar az ötvenéves jubileumi rendezvényén is műsorára tűzte) – ő és az anyósom is tagja volt a Városi és Pedagógus Kórusnak. Ezért jól tudja, hogy akinek zenei hobbitja van, az különleges bánásmódot igényel, amit tőle mindig maximálisan meg is kaptam és nagyon köszönöm is neki. Ha ő nem segít, akkor most valaki más lenne az együttes élén. És ez az interjú most mással születik meg.

Hetvenöt éves Szilágyi Imre grafikusművész

Szilágyi Imre és Nyakas Miklós a jubileumi kiállítás megnyitóján

